

Maliye Çalışmaları Dergisi

Journal of Public Finance Studies

DOI: 10.26650/mcd2022-1162458

Derleme / Review

Kamusal Karar Alma Süreci: Literatür İncelemesi

The Process of Public Decision Making: A Literature Review

Tülin ALTUN¹

¹Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye
Bölümü, Sivas, Türkiye

ORCID: T.A. 0000-0003-2008-0039

Corresponding author:

Tülin ALTUN,
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari
Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü,
Sivas, Türkiye
E-mail: tulinaltun@cumhuriyet.edu.tr

Submitted: 15.08.2022

Revision Requested: 30.08.2022

Last Revision Received: 05.09.2022

Accepted: 06.09.2022

Published Online: 13.09.2022

Citation: Altun, T. (2022). Kamusal karar alma süreci: Literatür incelemesi. *Maliye Çalışmaları Dergisi-Journal of Public Finance Studies*, 68: 133-157.

<https://doi.org/10.26650/mcd2022-1162458>

öz

Bu çalışmada kamusal karar alma modellerine ilişkin literatürün tarihsel süreçteki gelişimi incelenmiştir. İktisadi düşüncedeki, politik kurumlardaki, hükümetlerin politikalarındaki değişimler gibi koşulların bu modellere etkisi dikkate alınarak ilgili literatür üç ana başlıkta değerlendirilmiştir. Kamusal kararlarda etkinlik sonuçlarına odaklanan normatif modeller, erken dönem talep yönlü yaklaşımlar olarak ele alınmıştır. Geleneksel kamu ekonomisi analizlerinde kamusal karar alma süreci talep yönlü, normatif bir metodolojiye göre incelenmiştir. Sosyal refahı maksimize edecek rasyonel ölçütler aranmıştır. Kamusal malların ortak tüketime tabi olması özelliği, araştırmacıların ilgisini politik mübadele süreçlerine kaydırmıştır. Politika yapıcılarının davranışlarına odaklanan çalışmalar, Kamu Tercihi Teorisine bağlı olarak geliştirilen modeller bağlamında incelenmiştir. Kamu Tercihi Okulu ile birlikte kamusal karar alma modellerinde pozitif bir metodolojik anlayış benimsenmiştir. Bununla birlikte kurumsal çevrenin özellikleri üzerinde yeterince durulmamıştır. Kural ve kurumların etkisine odaklanan modeller, yasama ve yürütmenin yapısı, seçim kuralları, hükümet biçimleri, bütçe prosedürleri gibi kurumsal sınıflandırmalara göre incelenmiştir. Kamu Tercihi Okulu ile yaklaşık aynı dönemlerde siyaset bilimciler, ekonomik ve siyasi perspektifi birleştirerek kurumsal faktörlerin mali çıktıları nasıl etkilediğini araştırmışlardır. 1990'lardan itibaren farklı siyasal sistemlerde, farklı kurumsal koşullarda, kamusal kararların nasıl alındığı incelenmeye başlanmıştır. Özellikle kıta Avrupalı yazarların katkı yaptığı Politik Ekonomi yaklaşımı kamusal karar alma literatürüne hakim olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kamusal karar alma, rasyonel kamusal tercihler, kamu tercihi, anayasal kural ve kurumlar, politik ekonomi

ABSTRACT

This study examines the developments in the literature on public decision-making models throughout history and evaluates the relevant literature under three main headings by considering the effects of conditions such as changes in economic thought, political institutions, and governmental policies on these models. This study considers normative models that focus on efficiency outcomes in public decisions as early demand-oriented

approaches. Traditional public economy analyses have analyzed the decision-making process according to a demand-oriented normative methodology, and rational standards have been sought that will maximize social welfare. The feature of public goods being tied to collective consumption has swayed researchers' interest toward political exchange processes. Studies focusing on the behavior of policy makers have been examined in the context of models developed based on public choice theory. Then the public choice school of thought adopted a positive methodological understanding regarding public decision-making models. Having said this, the attributes of institutional environment have yet to be sufficiently dwelled upon. Models focusing on the effects of rules and institutions are examined according to institutional classifications such as the structure of the legislative and executive branches, electoral rules, forms of government, and budgetary procedures. Around the same time as the public choice school, political scientists researched how institutional factors affect fiscal outcomes by combining economic and political perspectives. How public decisions are made in different political systems and different institutional conditions started being examined in the 1990s. The political economic approach, to which continental European authors in particular have contributed, has dominated the public decision-making literature.

Keywords: Public decision making, rational public choices, public choice, constitutional rules and institutions, political economy

EXTENDED ABSTRACT

Purpose of the Study

Public decisions affect the allocation of funds, apportionment, economic stability, and all economic outcomes, and thus also affects the welfare of all individuals in society. Because of this, the questions of how public decisions are made, according to which rules the process is made, and how efficiency will be provided (or what kind of inefficiencies result) at the end of this process have become a major research area for political and economic science. The systematic analysis of the theories and findings of different schools provides a basis for positive analyses. Examining how different political and institutional conditions can have different economic and fiscal outcomes is able to answer normative questions such as which political institutions are more desirable in terms of social welfare.

Methodology

This study thematically and chronologically evaluates the literature on public decision-making processes according to the extent of political and institutional factors and the methodological approach they partly follow. The literature is very plentiful as it has developed through the contributions from many disciplines such as economics, mathematics, and political science. Because of this, the extent of the literature the study will examine has been narrowed down to studies that focus on the fiscal results of political and institutional variables using the public economy perspective. A classification is made in such a way that the progress in public finance democratic systems, economics/politics theories, and the differences in the studied sample of countries will affect the evolution of the literature.

Findings

Traditional public economy analyses have analyzed decision-making process with respect to a demand-oriented, normative methodology. Rational standards have been sought that will maximize social welfare.

The feature of public goods being tied to collective consumption has swayed the interest of researchers toward political exchange processes, with researchers having analyzed the effect of

voting mechanisms on public decisions. The models developed in this context have become demand-oriented normative models.

The public choice school of thought has seen a positive methodological understanding get adopted in public decision-making models. With that being said, the attributes of institutional environments have yet to be sufficiently dwelled upon. The public choice school has developed constitutional economics, which is defined as a variable with external institutional factors that also puts forth the importance of institutional factors. Its focus is on how to shape these institutions with a normative perspective.

Around the same time as the public choice school, political scientists started researching how institutional factors affect fiscal outcomes by combining economic and political perspectives. However, these types of research have mostly been made according to the attributions of Anglo-Saxon countries' political systems.

How public decisions are made in different political systems and under different institutional conditions started being examined in the 1990s. Continental European authors in particular have contributed to the political economic approach, which dominates the public decision-making literature. These authors have developed models based on the synthesis of the public choice school and normative welfare economy and have contributed to the literature through their empirical research in particular.

Conclusion

The public decision-making process that is discussed in the context of public expenditures theory in the traditional economic approach has ignored political and institutional variables and focused on how individual choices can be transformed into societal decisions. Parallel to the development of democratic institutions, changes have taken place in the extent and methodology of public decision-making models. Positive analyses have largely taken the place of normative analyses. Aside from demand-oriented examinations, supply-oriented examinations have also started being made. The public choice school dominates the related literature. With that being said, however, the political scientists who place great importance in the roles that rules and institutions have regarding policy-making processes have also brought a new perspective to the literature on public decision making. During the 1990s, the political economic approach is what was used to synthesize normative and positive perspectives. This approach reviewed political institutions and their economic consequences and has made significant contributions, especially to the empirical literature. According to the examined topic, the public decision-making literature has seen the normative or positive methodology to have been adopted. Despite the implications of what that means, important questions such as which institutions are more desirable in terms of social welfare have always maintained their importance.

1. Giriş

Geleneksel iktisat anlayışına göre piyasa ekonomisinde iktisadi ajanlar, özel mal ve hizmetlerin (bölünebilir, pazarlanabilir, mahrum bırakılabilir) mübadelesini yaparak faydalarını maksimize etmeye çalışırlar. Ekonomide tam rekabet şartlarının geçerliği olduğu varsayımı altında, iktisadi ajanların bireysel seçimleri sonucu ortaya çıkan denge Pareto etkin dendedir. Bir topluluğun ortaklaşa yararlanacağı mal ve hizmetler söz konusu olduğunda ise bireysel seçimlerin yerini kolektif seçimler alır. Kolektif seçim yapma zorunluluğu küçük ya da büyük her topluluk için geçerlidir. Topluluklar büyüdükçe ve bir devlet çatısı altında toplandıkça ise kolektif olarak alınacak kararların sayısı artar, boyutu genişler ve karar alma sorunu oldukça karmaşık hale gelir. Bir yandan tüketiminde rekabetin olmadığı, kimsenin mahrum bırakılmadığı, bölünemez, fiyatlandırılmaz, pazarlanamaz özelliklerinden dolayı piyasada sunulamayan tam kamusal mal ve hizmetlerin üretim ve tüketim kararının kamu tarafından verilmesi zorunluluğu söz konusudur. Diğer yandan piyasa mekanizması tarafından etkin sunulamayan ya da sosyal, politik, tarihsel vb. nedenlerle toplumun kamusal olarak üretilip tüketilmesini istediği mal ve hizmetlere karar verilmesi gerekmektedir. Kamusal kararlar, kaynak tahsisatından, bölüşüme, ekonomik istikrardan, büyümeye, tüm ekonomik sonuçları, dolayısıyla toplumdaki tüm bireylerin refahını etkiler. Bu nedenle kamusal kararların nasıl alındığı, sürecin hangi kurallara göre işlediği ve bu sürecin sonunda etkinliğin nasıl sağlanacağı (ya da ne tür etkinsizliklerin ortaya çıktığı) sorusu ekonomi biliminin, daha spesifik olarak kamu ekonomisinin temel araştırma alanlarından biri olmuştur.

Kamusal karar almaya ilişkin analizlerin kapsamı ve kullanılan metodoloji tarihsel süreçte önemli değişimler geçirmiştir. Erken dönem araştırmacılar kamu maliyesindeki ortodoks yaklaşıma bağlı kalarak rasyonel bireysel tercihlerden optimal toplumsal tercihlere geçiş sürecini (talep yönlü) normatif bir temelde analiz ederken, 1950'lerde araştırma alanının kapsamı genişlemiş ve karar alma sürecinin arz yönünde bulunan politika yapıcılarının davranış modelleri de incelenmeye başlanmıştır. 1960'ların sonu, 1970'lerin başından itibaren ise ortodoks yaklaşımın kamu yararı paradigmasından kopuş netleşmiş, kamusal karar alma süreci heterodoks bir bakış açısıyla büyük ölçüde Kamu Tercihi (Public Choice)¹ okuluna bağlı olarak geliştirilen teoriler bağlamında incelenmiştir. Kamu Tercihi Okulu bir yandan seçmenler ve politika yapıcılarının davranış modellerini pozitif bir metodoloji ile incelerken, diğer yandan normatif bir metodoloji ile kurumsal faktörlerin etkisini analizlerine dahil etmişlerdir. Kamu Tercihi Okulunun bir alt disiplini olarak gelişen Anayasal İktisat Okulu² sosyal refah açısından hangi anayasal kural ve kurumların daha tercih edilir olduğu gibi normatif bir soruya odaklanmıştır. Kurumsal faktörlerin de analizlere dahil edilmesi ile birlikte kamusal karar alma literatürünün kapsamı oldukça genişlemiştir. Keynesyen yaklaşımın iktisadi düşünce dünyasına ve hükümetlerin ekonomi politikalarına hakim olduğu bir dönemde, kamu kesimindeki hızlı büyümenin altında yatan politik dinamiklere ilişkin sorgulamalar artmıştır. Bu dönemde, benzer ekonomik, demografik ve kültürel özelliklere sahip ülkelerin mali çıktılarındaki farklılıklar (bütçe açıkları, sürdürülemez borç stoku vb.) politik faktörlere göre incelenmekle birlik-

1 Buchanan (1979a) ve Tullock (1987) ve diğer pek çok Kamu Tercihi Okulu'na mensup iktisatçı, "kamusal (siyasal) karar alma" sürecinin ekonomik analizleri için "kamu tercihi" kavramını, kendi yaklaşımları için "yeni (modern) kamu tercihi" kavramını kullanırlar. Bununla birlikte politik ekonomik literatürde "kamu tercihi" kavramı Buchanan ve Tullock'un teoriye yaptığı katkılar ve onların yaklaşımını temel alarak geliştirilen teoriler çerçevesinde, bir kavramdan ziyade daha spesifik bir yaklaşımı belirtecek üzere kullanılmamıştır. Bu çalışmada da, "kamu tercihi" kavramı ile "kamusal karar alma" değil, Kamu Tercihi Okulu'nun yaklaşımı kastedilmektedir.

2 Anayasal İktisat Okulu pozitif ve normatif olmak üzere iki ayrı kolda ilerlemiştir. Kamu Tercihi yaklaşımının bir alt disiplini olarak gelişen Anayasal İktisat Okulu normatif, Yeni Kurumcu İktisat'ın bir alt disiplini olarak ilerleyen Anayasal İktisat ise pozitif bir metodoloji benimsemişlerdir. Bkz: Voigt (2011).

te, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve İngiltere'deki siyasal sistemlerin özelliklerine göre yapılan analizler, ilgili literatürünün büyük bir kısmını oluşturmuştur. 1990'lara gelindiğinde ise çok partili parlamenter sistemlere göre yapılan ekonomik analizler artmıştır. Refah iktisadının kamu yararı paradigması ile Kamu Tercihi Okulu'nun Leviathan devlet modelinin sentezine dayanan Politik Ekonomi yaklaşımı literatüre hakim olmaya başlamıştır.

Bu çalışma kapsamında yukarıda kısaca özetlenen literatürün tarihsel gelişimi, ele aldıkları politik ve kurumsal faktörlerin kapsamına ve kısmen, izledikleri metodolojik yaklaşıma göre incelenmektedir. Literatürü hem kapsam hem de metodoloji bakımından keskin hatlara göre kategorize etmek oldukça güçtür. Bununla birlikte tarihsel koşullardaki farklılıkların belirgin olduğu üç ayrı döneme göre sınıflandırma yapmak mümkün olmuştur. Bu bağlamda çalışmanın ilk bölümünde erken dönem talep yönlü kamusal karar alma modelleri incelenmiştir. İkinci bölümde arz ve talep yönlü modeller Kamu Tercihi Okulu'nun görüşleri çerçevesinde özetlenmiştir. Üçüncü bölümde, anayasal kural ve kurumlara büyük önem atfeden modeller yer almış ve üçüncü bölümün sınıflandırması bu kural ve kurumlara göre yapılmıştır.

Politik faktörlerin ekonomik sonuçları başlangıçta da belirtildiği üzere, etkinlikten gelir dağılımına, büyümeden kalkınmaya, birçok değişken üzerinde etkilidir. Ancak bu çalışmada kamu ekonomisi perspektifi ile mali değişkenlere odaklanılmıştır. Dolayısıyla incelenen literatürün kapsamı daraltılmıştır.

2. Erken Dönem Talep Yönlü Modeller

Geleneksel kamu ekonomisi analizlerinde genel olarak normatif bir metodoloji benimsenir ve bu analizler büyük ölçüde Refah İktisadının önermelerine dayanır.³ Bu gelenekte kamusal karar alma sorunu kamu harcamaları teorisi altında incelenir. Sosyal refahı maksimize edecek şekilde kamusal mal ve hizmetlerin miktarının, bileşiminin, finansmanının nasıl gerçekleşeceği araştırılır. Bu yaklaşıma göre devlet kamu yararını artırmak isteyen, iyiliksever politikacılar tarafından yönetilir. O halde kamusal karar alma analizlerin amacı, sosyal refahı maksimize edecek normatif kriterleri belirlemektir. Bu kriterler belirlendiğinde politikacıların bunu uygulayacağı varsayılır. Politika yapıcılar dışsal bir değişken olarak ele alınır. Dolayısıyla kamusal mal ve hizmetleri talep eden bireylerin tercihlerinin ne olduğu ve bu tercihlerin nasıl bir araya getirileceği sorununa odaklanılır. Başka bir ifade ile bireysel tercihlerden rasyonel kamusal (toplumsal) tercihlere doğru Pareto etkin bir geçişin mümkün olup olmadığı, mümkünse nasıl olduğu araştırılır. Kaynakların etkin ve adil dağılımını sağlayacak, sosyal yararı maksimize edecek rasyonel ölçütler geliştirilmeye çalışılır. Lindahl, Wicksel ve Samuelson'un modelleri bu tür yaklaşımların örnekleri olarak sıralanabilir.

Lindahl'ın (1919) modelinde kamu harcamalarından yarar sağlayanların marjinal yararlarına göre vergi ödemeleri gerekmektedir. Wicksel'in (1896) genel denge modelinde kamu harcamalarının miktarı, bileşimi ve finansmanına karar verilirken oy birliği ilkesine uyum sağlandığı takdirde Pareto optimumuna ulaşılabilir. Mali rant ya da sömürü engellenmiş olur. Samuelson (1954), ortak mal ve hizmetler ile özel mal ve hizmetlerin optimum miktarı ve fiyatlarını belirlemek için model inşa eder. Etkin kaynak tahsisati için sosyal refah fonksiyonu tanımlar. Bu modellerde tüketiciler, mal ve hizmetler konusunda gerçek tercihlerini açıkladıkları ve görüş birliğine vardıkları takdirde bireysel tercihlerden, sosyal tercihlere Pareto etkin bir geçiş yapılması müm-

3 Buchanan (1979b), geleneksel kamu maliyesi analizlerinde, pozitif ekonomik analizlerin vergi oranları ve yansımının incelenmesinden ibaret olduğunu ve Post Marshallcı geleneğin pozitif ekonomik analiz için yegane alan olduğunu belirtir.

kün olmaktadır. Ancak Samuelson (1954), tam kamusal malların mahrum bırakılamazlık özelliğinden dolayı (bedavacılık problemi) kişilerin gerçek tercihlerini açıklamayacaklarını ortaya koymuştur.⁴ Bu durum kamusal karar alma analizlerinde ilgiyi politik faktörlere yönlendirmiştir. Piyasa mekanizmasına benzer şekilde yapılan kamusal karar alma analizleri yerini politik mübadele süreci analizlerine bırakmıştır.⁵ Aslında Wicksell'in oybirliği kuralı, kamusal kararlardaki politik sürecin varlığını veri olarak almış ve oylama sonuçlarının etkinlik üzerinde farklı etkileri olduğunu göstermiştir. Ancak Black (1948) ve Arrow'a (1951) gelinceye kadar oylama mekanizmasının kuralları üzerinde düşünülmemiştir. Black ve Arrow bireysel tercihlerin politik süreçte Pareto etkin şekilde bir araya getirilebilmesini sağlayacak oylama kurallarının özelliklerini araştırmışlardır. Böylelikle ekonomik modellerin yerini politik modeller almıştır.

Black (1948), Condorcet⁶, Borda⁷ gibi 18. yüzyıldaki siyaset ve matematik bilimleri ile uğraşan düşünürlerin çalışmalarından yararlanmışır. Black (1948), grup kararlarının rasyonalitesini incelediği makalesinde, seçmen tercihlerinin tek zirveli olması halinde optimal kolektif dengenin ortaya çıkabileceğini ve Condorcet paradoksundan kaçınılabileceğini göstermiştir. Böyle bir modelde basit çoğunluk yöntemi denge sonuçları üretecek ve ortaya çıkan bu denge medyan seçmen tercihleri ile paralel olacaktır. Bu model literatüre "Black teoremi" ya da "tek zirvelilik koşulu" olarak geçmiştir.

Ancak Arrow (1951), seçmenlerin çift zirveli tercihlerinin olmasından dolayı oylamada döngüsellik sorunu ortaya çıkacağını (Borda kuralı dahil) ve bu nedenle bireysel tercihlerden rasyonel sosyal tercihlere ulaşmanın imkansız olduğunu (Arrow imkansızlık hipotezi⁸) göstermiştir.⁹ Bu teorem Refah İktisatı'nın tarihinde olduğu gibi oylama teorisi ve kamusal karar alma teorisinde de gerçek bir dönüm noktası olmuştur (Sen, 2014, s.29).

Arrow'un sosyal seçim teorisi ve Black teoremi, rasyonel ölçütlere dayandırılan talep yönlü normatif modellerdir. Bu modellerde kararların alındığı politik ve kurumsal çevrenin özellikleri analizlere dahil edilmemiştir. Karar alıcı bireylerin herhangi bir sosyal durum için öneride bulunabileceği ve bunların tüm karar alıcı bireyler tarafından oylandığı tam demokratik bir sistem temel aksiyomlardandır.

3. Kamu Tercih Okulu

1950'lere gelindiğinde kamusal karar alma modelleri pozitif temellerde incelenmeye başlamıştır. Pozitif bir metodolojik anlayışın bu tarihlerde ortaya çıkmasında tarihsel nedenlerin belir-

4 1970'lerde bireylerin gerçek kamusal mal ve hizmet taleplerini açıklamaları sağlamak için vergisel bir teşvik mekanizmasına (diğer bireylere yüklenen maliyetlere eşit bir vergi) dayanan modeller geliştirilmiştir. Bkz: Clarke (1971); Groves (1973).

5 Bu nedenle "siyasal karar alma" kavramı ile "kamusal karar alma" kavramları çoğu zaman birbirinin ikamesi olarak kullanılmaktadır.

6 Condorcet, çoğunluk oylamalarında ortaya çıkabilecek devresel çoğunluk sorununu ortaya koymuş ve bu sorun Condorcet paradoksu olarak literatüre geçmiştir. Condorcet paradoksu, çoğunluk oylamasından çıkan sosyal seçimlerin bireysel tercihleri yansıtmayabileceğini ifade etmek için kullanılır. Bkz: Condorcet (2014).

7 Borda, oylamada döngüsellik probleminden kaçınmak için tercihlerin ağırlıklandırılması yöntemini önermiş ve bu yöntem literatüre Borda kuralı ya da Borda sayısı olarak girmiştir. Bkz: Regenwetter ve Grofman (1998).

8 Bireysel tercihler üzerinde kısıtlamalar olmadığında, belirli gereksinimleri karşılayan hiçbir sosyal seçim kuralının olmadığını başka bir ifade ile çoğunluk oylamasının istikrarlı bir sonuç üretmeyebileceğini ve oylama paradoksunun ortaya çıkacağını ifade eder.

9 Buchanan'a göre Arrow'un genel olasılık teoremi, karar verme süreçleri (piyasa süreci veya oylama süreci) irrasyonel veya tutarsız sonuçlar üretir gibi hatalı bir şekilde yorumlanmıştır. Teorem doğru bir şekilde yorumlandığında (faydanın ölçülebilirliği yerine bireysel tercihlerin ancak sıralanabilir olduğu kabul edildiğinde), bireysel değerlerden sosyal refah fonksiyonu türetmenin imkansız olduğu değil, bireysel değerlerden sosyal refah fonksiyonu türetebilecek bir hesap biriminin olmadığı sonucu ortaya çıkar. Bkz: Buchanan (1999:90-95).

leyici olduğu söylenebilir. Congleton (2004) ve Rowley (1984), demokratik kurumlardaki gelişmelerin bunda önemli bir rol oynadığını belirtirler. 19. yüzyılın sonundan itibaren oy verme hakkının toplumun geneline yayılması ile başlayan demokratikleşme hareketi, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ikinci dalga olarak dünya genelinde yayılmaya başlanmıştır (Huntington, 1996). Ayrıca bu yıllarda kamu hizmetlerinin çeşitlenmesi ve yaygınlaşması nedeniyle kamu harcamalarındaki ve vergilerdeki artış kamu kesiminin ekonomi içindeki payının artmasına neden olmuştur.

Downs'un (1957a) "*An Economic Theory of Democracy (Demokrasinin Ekonomik Teorisi)*" kitabı pozitif kamusal karar alma modelleri açısından bir dönüm noktası olmuştur. Bu kitapta kamusal karar alma sürecinin arz yönünde bulunan politikacıların davranış modelleri incelenmiştir. Downs'a göre, sosyal refahın ne olduğuna ilişkin bir tanım üzerinde uzlaşılsa ve bunun nasıl maksimize edileceğine yönelik yöntemler belirlenmiş olsa bile politikalara karar veren hükümetlerin bunu yapmak için bir gerekçeleri yoktur. Hükümeti yönetenler de piyasadaki iktisadi ajanlar gibi çıkar motivasyonu ile hareket ederler. Politikacılar iktidar olduklarında gelir, prestij ve güç elde edebileceklerini bilirler. Bu nedenle oy maksimizasyonu¹⁰ için çaba gösterirler (Downs, 1957a, s.28; 1957b). Oy maksimizasyonu modeli, Black'in medyan seçmen modeline katkıları bakımından da oldukça önemlidir. Medyan seçmen modeli¹¹ kamu maliyesi politikalarının arkasındaki siyasi dinamikleri açıklamak üzere geliştirilen en bilindik modeldir.

Black'in talep yönlü, Downs'un arz yönlü incelemeleri, kamusal karar alma sürecine ilişkin analizlerde en sık müracaat edilen Kamu Tercihi Okulu'nun ortaya çıkmasına kaynaklık etmiştir. Kamu Tercihi Teorisinin tarihsel kökleri 18. ve 19. yüzyıl Kıta Avrupası düşüncesine (Sax, Mazzola, Pantaleoni, De viti De Marco ve Knut Wicksell) kadar uzanır. Ayrıca Wicksell'in 1896 tarihli tezi, metodolojik bireycilik, homoeconomicus ve politik mübadele unsurlarının üçünü de içinde barındırdığı için Wicksell'in modern Kamu Tercihi Teorisinin öncüsü olduğu kabul edilebilir. Bununla birlikte Buchanan ve diğer Kamu Tercihi teorisyenleri için, teorinin asıl babası Duncan Black'tir (Tullock, (1991; Buchanan, 1986).

Kamu Tercihi Teorisi, politik karar alma faaliyetlerinin ekonomi teorisindeki araç ve metotlarla analiz edilmesidir (Buchanan, 1979a). Daha başka bir ifade ile "*kamu tercihi, piyasa dışı karar vermenin ekonomik incelemesi veya basitçe iktisadın siyaset bilimine uygulanması olarak tanımlanabilir*" (Mueller, 1976). Tercih açıklama süreci piyasaya benzer olarak tasvir edilir (bireylerin piyasadaki gibi giriş çıkışı yapmaları ve değiş tokuşta bulunmaları). Geleneksel fiyat teorisi ile aynı soruları sorar (Dengeler var mı? Kararlı mı? Pareto etkin mi?) (Mueller, 1976). Bununla birlikte kamusal kararlarda Pareto etkinliğin sağlanması piyasada etkinliğin sağlanmasından daha zordur. Kamusal kararlarda Pareto etkin karar alabilmek için bazı koşullara ihtiyaç vardır. Karar alma mekanizmasının demokratik bir süreçte göre işlemesi gerekmektedir. Bireylerin tercihlerini açıklayabilecekleri bir oylama mekanizması olmalıdır. Kararların oy birliği ile alınması gerekmektedir (Sirkin, 1975). Ancak oybirliğine ulaşmanın işlem maliyeti oldukça yüksektir (Buchanan ve Tullock, 1962). Oybirliğinin alternatifi oy ticareti (exchanging vote) yapmaktır. Oy ticareti Pareto etkinliği her zaman garantilemediği gibi oy ticareti için gerekli şartların sağlanması da zordur. Gerçek hayatta oybirliği kuralına neredeyse hiç müracaat edilmemekte, oy çokluğuna dayalı (çoğunluğa dayalı seçim sistemlerine göre) karar alınmaktadır. Ayrıca oy ve

10 Downs, iktisattaki fayda ve kar maksimizasyonu hipotezini oy maksimizasyonuna uyarlamıştır. Bkz: Downs (1957a).

11 Medyan seçmen modeli Black'in (1948) çoğunluk oylamasına ilişkin çalışmasına ve Downs'un (1957) demokrasinin ekonomik teorisine ilişkin çalışmasına dayanmaktadır.

renler arasında oy ticareti yerine arka çıkma politikaları/oy değiş tokuşu (logrolling)¹² gibi daha karmaşık bir mübadele süreci işlemektedir. Seçmenler kamusal kararların fayda ve maliyeti konusunda tam bilgi sahibi olmalı, maliyetleri, faydalarını aşsa bile oy kullanmalıdırlar (Sirkin, 1975). Ancak bilgi ekonomisine göre bireyler karar alacakları bir konunun tüm yönleri ile ilgili değil, sadece belirli yönleri ile ilgili bilgi sahibi olmayı tercih ederler. Bilgi edinmenin maliyetini hesaba katarlar (Stigler, 1961). Bu nedenle politikacılar ve bürokratlar yanlış bilgilendirme ile seçmenleri manipüle edebilmektedir (Sirkin, 1975). Bu durum literatürde mali yanılısama (illüz-yon)¹³ olarak bilinen sorunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Kamu Tercih Teorisi ayrıca iktisat bilimindeki bireycilik¹⁴ ve homo economicus varsayımlarının yanı sıra piyasa mübadelesinin yerine geçen politik mübadele¹⁵ varsayımını benimser. Politik mübadele süreci ise piyasadaki mübadele sürecinden daha karmaşıktır. Buchanan kamusal karar alma süreci ile piyasa seçim süreci arasında altı temel farklılık olduğunu belirtir. Bunlar aşağıdaki gibidir:

“Belirsizlik: Piyasada seçim yapan bireyler elde edecekleri sonuç hakkında emindir. Belirli bir maliyete katlanarak seçtikleri mal ya da hizmetlerin faydasını elde edeceklerini bilirler. Ama sosyal olarak alınacak kararların kimin tercihini yansıtaacağı ve dolayısıyla kime fayda sağlayacağı belirsizdir. Oylama sonucunda kazanan alternatif bireyin evet oyu verdiği seçenek olmayabilir.

12 Oy ticareti ve/veya logrolling belirli konular için oy verme hakkı bulunan katılımcıların oylarını birbirleri ile değiş tokuş etmesi ya da oylarını stratejik olarak kullanması olarak tanımlanabilir. Oy ticareti ve logrolling kavramları bazı çalışmalarda birbirinin yerine kullanılabilirken, bazı çalışmalarda aralarında ayırım yapılır. Stratmann (1992), farklı konuların bir paket haline getirilerek tek seferde oylanması durumunun logrolling olarak tanımlanabileceğini, ayrı ayrı konular için ayrı oylama yapıldığı durumlarda yapılan oy alışverişinin ise oy ticareti olarak değerlendirilebileceğini söyler. Siyaset bilimciler genel olarak oy değiş tokuşunun demokratik karar alma sürecine zarara verdiğini ve çoğunluğun iradesini baltaladığını iddia ederler (Miller, 1977). Oy değiş tokuşunu eleştirenler böyle bir oylamanın negatif toplamlı bir oyun olduğunu belirtirler. Riker ve Brahm (1973) ve Schwartz’a (1975) göre oy değiş tokuşu refah kaybına yol açacağı için negatif toplamlı bir oyundur. Coleman (1966) ise oy değiş tokuşunun toplumsal olarak optimal miktarda kamusal mal sunumunu sağladığını ve refahı artırma potansiyeli olduğunu belirtir. Politik ekonomik modelde oy değiş tokuşunun kamusal kararlara etkisine ilişkin incelemeler ise Downs’a (1957a:142-163) kadar gider. Buchanan ve Tullock’dan (1962) bu yana oy değiş tokuşunun kamusal karar alma sürecine etkisine dair incelemeler literatürde önemli bir yer edinmiştir. Buchanan ve Tullock (1962:131-145) birçok siyaset bilimcinin aksine oy verme hakkının ekonomik bir mal olduğunu ve bu şekilde ele alınması gerektiğini söylerler.

13 Mali yanılısama, kamu faaliyetlerinin sağladığı fayda ve maliyetlerin seçmenler tarafından sürekli yanlış değerlendirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Dollery ve Worthington, 1996). İktisat literatüründe mali yanılısamaya ilişkin tartışmalar McCulloch (1845), Puviani (1903) ve Mill’e (1909) kadar uzanır. Daha spesifik olarak Kamu Tercih literatüründe ise mali yanılısamanın kamu maliyesi üzerindeki etkilerine ilişkin tartışmalar Downs (1957a) ile başlar. Ampirik çalışmalar mali yanılısamanın çeşitli kaynaklarına odaklanır. Bunlar vergi sisteminin karmaşıklığı (Wagner, 1976), kiracı yanılısaması (Dollery ve Worthington, 1996; Abbott, 2016), vergi gelirinin yüksek gelir esnekliği (Oates, 1975:141), sinek kağıdı etkisi (Oates, 1979; Inman, 2008) ve kamu borç yanılısamasıdır (Buchanan, 1999:156-161; 1967: 127- 135).

14 Buchanan’ın bireyselci metodolojisi siyaset felsefesindeki bireycilik değildir. Hakim iktisadi anlayışta olduğu gibi iktisadi kararları (mübadele sürecini) bireyci bir yöntemle inceler. Ancak bireysel seçimler arasındaki etkileşimleri çatışmacı teoriye göre değil sözleşmecî teori açısından açıklayıp yorumlar. Birçok çalışmada Hobbes’un sosyal sözleşme teorisine atıfta bulunur. Sosyal sözleşme teorisi Buchanan’ın normatif değerlendirmeleri için de bir temel sağlar.

15 Buchanan’a göre iktisadın konusu “mübadele sürecinin” incelenmesidir. Ona göre eğer iktisadın sorunu, sosyal refahı maksimize edecek şekilde kaynak tahsisatının nasıl yapılacağı sorunu olsa idi, iktisadın uygulamalı matematikçilere devredilmesi gerekirdi. İktisadın konusunu kaynak tahsisatına indirgeyen model mükemmel rekabetçi bir piyasa modeli öngörür. Böyle bir modelde Pareto optimalitesini sağlayan sosyal dengelere ulaşılabilir. Bunun için yapılması gereken sadece fiziksel hesaplamalardır. Ancak böyle bir piyasa modeli varsayımsal olarak inşa edilmiştir. Gerçek hayatta ise bireysel seçimler dışsal olarak belirlenen değişkenlere mekanik tepkiler veren birimler değildir. Bireyler gönüllü değişim süreçlerine girdikçe bireysel davranış kalıplarına sınır koymak için kurumlar ortaya çıkar, rekabet kuralları oluşur. Daha başka bir ifade ile piyasalar bireylerin gönüllü değişim süreçlerinin kurumsal düzenlemesidir. Bireylerin mübadele süreçlerindeki seçimlerinin de sosyal-kurumsal bağları vardır. Dolayısıyla iktisadın konusunun politik mübadele süreçlerini içerecek şekilde genişletilmesi gerekir. Bkz: Buchanan (1999:28-42).

Sosyal Seçime Katılma Duygusu: Sosyal seçimlerde birey sadece kendisi için değil grup adına da karar verdiğinin bilincindedir ve bu seçimlerini etkileyebilir. Örneğin içki kaçakçısından içki satın alan bir birey içki yasağını destekleyen bir kararı destekleyebilir.

Karar Verme Sorumluluğunun Bölünmesi: Piyasada bir birey kararlarının sorumluluğunu kendisi üstlenir. Fayda ve maliyetler kendisine aittir. Sosyal seçimlerde ise bireyler sosyal maliyetlerin tamamını hesaba katmama eğiliminde olabilirler. Ayrıca kararlara katılma konusunda çekimser kalabilirler.

Alternatif Seçeneklerin Birbirini Dışlaması: Sosyal seçimlerde oylamaya sunulan alternatif seçeneklerden biri kazanırken diğeri kaybeder. Piyasa sürecinde bu dışlama sadece azalan verimler kanununun geçerliliği bağlamında mevcuttur. Piyasada seçim yapan kişi bir malı daha fazla tüketmek istediğinde diğeri mal ve hizmetleri daha az tüketme pahasına bunu gerçekleştirebilir. Tüm kaynakların bir mal ya da hizmete tahsis edilmesi söz konusu değildir. Sosyal seçimlerde ise kamusal malların bölünemez niteliğinden dolayı ya hep ya hiç durumu söz konusudur. Oylama sonucunda sadece kazanan seçenek sonucu üretimine karar verilen mal ya da hizmet tüketilebilirken diğeri seçenek tamamen dışlanmış olur.

Piyasa Fiyatı İle Oyların Doğasındaki Farklılık: Piyasada bir mala ödenen fiyat (bedel) o malın elde edilmesini sağlar. Ancak sosyal seçimde bir alternatif verilen bir oy her zaman o alternatifin elde edilmesini sağlamaz. Kişi muhalif azınlığın bir üyesi konumuna düşebilir. Seçimine aykırı bir alternatifin sonucuna katılmak, bedelini ödemek durumunda kalabilir. Ayrıca piyasa sürecinde bireyler halihazırda arz edilen mevcut mal ve hizmet seçenekleri arasında seçim yaparken, sosyal seçimlerde henüz arz edilmeyen, arz edilmesine karar verilecek olan potansiyel seçenekler arasından seçim yapar.

Bireysel Güçteki Eşitlik/Eşitsizlik: Piyasa seçiminde bireysel güçte (satın alma gücü) eşitsizlikler varken, sosyal seçimler daha eşitlikçi koşullar altında yapılır. Oylama süreci en azından ideal olarak eşitlik koşulları (eşit oy hakkı) altında yürütülür (Buchanan, 1999, s. 77-85)."

Kamu Tercih Okulu'na göre politik çıkar motivasyonları, asimetrik bilgi, seçmenlerin mali yanılısına içinde olması gibi nedenler optimal kamusal kararların alınamamasına neden olmakta, çoğu durumda kamu kesimi aşırı büyümektedir. Böylelikle Kamu Tercih Okulu Refah İktisatı'nın piyasa başarısızlıkları teorisine karşı devletin başarısızlığı teorisini ortaya koymaktadır.

Kamu Tercih Okulu, Çıkar Grupları Teorisi, Rant Arayışı Teorisi, Bürokrasi Teorisi, Politik Konjonktürel Dalgalanmalar Teorisi ve Anayasal İktisat Teorisi alt başlıklarında incelenebilir.

3.1. Çıkar Grupları Teorisi

Siyaset bilimi literatüründe çıkar grupları, seçmen tercihlerinin iktidarlara iletilme kanallarından biri olarak görülür. İktisat literatüründe Chicago Okulu olarak bilinen yaklaşım da, kamusal kararlarda etkinliğin sağlanması konusunda çıkar gruplarına önem atfeder. Bu okul, çıkar grupları arasındaki rekabetin hükümetlerin yol açtığı piyasa başarısızlıklarını gidermeye yardımcı olduğunu iddia eder. Bu yaklaşıma göre her bir çıkar grubu hükümetlerin politikalarını etkilemek için birbiri ile rekabet eder. Rekabet sonucu ortaya çıkacak olan politik denge, çıkar gruplarının baskı yaratmadaki etkinliğine, gruptaki kişi sayısına, vergi ve sübvansiyonların yol açtığı etkinlik kaybına bağlıdır. Buna göre vergilerin yol açtığı etkinlik kaybı (*dead weight cost*) arttığında vergi mükelleflerinden oluşan gruplar, hükümetler üzerindeki baskısını artırır. Sübvansiyonların yol açtığı etkinlik kaybı arttığında ise sübvansiyonlardan yararlananların hükümetler üzerindeki baskısı azalır. Politik motivasyonlarla hareket eden hükümetler, çıkar gruplarının etkisi ile politikalarını değiştirir. Böylelikle politik denge iyileşir (Becker, 1983; 1985). Bu-

nunla birlikte Kamu Tercih Okulu'nun en önemli temsilcilerinden biri olan Olson (1965), çıkar gruplarının hükümetlerin izledikleri politikaları etkilemede başarısız olacağını ortaya koyar. Bunun temel nedeni kamusal mallardaki bedavacılık sorunudur. Bedavacılık problemi kolektif eylemde bulunacak çıkar grupları için de geçerlidir. Rasyonel davranan bireyler, politikaları etkilemek için gösterecekleri çaba (örgütlenme maliyetleri) sonucu oluşturulacak politikaların ilgili sosyo-ekonomik gruplardaki tüm bireyleri etkileyeceğini bilirler. Baskı sonucu elde edilecek kazanımlardan diğerlerini mahrum bırakmak mümkün değildir. Fayda-maliyet optimizasyonu yapan rasyonel bireyler açısından örgütlenmemek ve hükümetler üzerinde baskı kurmak için çaba sarf etmemek rasyoneldir. Ancak bu durum küçük ve homojen gruplar için her durumda geçerli olmayabilir. Küçük ve homojen gruplar bedavacılık probleminin üstesinden gelerek üyelerine doğrudan ekonomik çıkar sağlamak üzere örgütlenebilir. Hükümetlere politik baskı uygulayabilirler. Büyük ve heterojen gruplar ise bedavacılık problemi ile karşı karşıyadır.¹⁶ Bu durumda seçmen tercihlerini yönlendiren çıkar grupları etkin bir politik denge sağlamaz. Politikaları etkileme gücü yüksek olan çıkar grupları politik dengeyi kendi lehlerine bozarlar. Faydaları azınlığın lehine, maliyeti çoğunluğun aleyhine sonuçlanan politikalar üretilir.¹⁷

3.2. Rant Arayışı Teorisi

Rant¹⁸ arayışı, servet transferi peşinde koşmanın sosyal maliyetidir (Tollison, 2004). Kamu Tercih literatüründe bu kavram, hükümetlerin piyasa sürecine rekabetçi girişleri engellemesi (resmi lisanslar, kotalar, izinler, yetkilendirmeler, satış hakları vb.) ve yapay kıtlık yaratması sonucu ortaya çıkan kamu kesimi başarısızlığını tanımlamak üzere kullanılmaktadır. Bu tür uygulamalar bir yandan kaynakların boşa harcanmasına neden olacağı için (iktisadi ajanların ayrıcalıklı konuma yükselebilmek için katlandıkları maliyetler) diğer yandan kaynakların yeniden tahsisatını engelleyeceği için (kaynaklar fırsat maliyetini aşan alanlarda kullanılmaya devam edecektir) sosyal refahta bir kayba neden olmaktadır (Buchanan, 1980).

Bu konuya ilişkin teori ilk kez Tullock (1967; 1971) tarafından geliştirilmiştir. Tullock rant arayışı kavramını kullanmamakla birlikte, lobcilik ve iltimas arama faaliyetlerinin sosyal maliyetlerini gösteren analitik bir çerçeve oluşturmuştur. Hükümetler tarafından yapılan transferleri elde etmek ve bunları engellemek için yürütülen birbiri ile rekabet halindeki faaliyetlerin kaynak

16 Olson, küçük ve heterojen grupların dışında, iki istisnai durumda da baskı gruplarının politikaları etkileyebileceğini belirtir. Bunlar, grubun liderinin, grup üyelerini baskı yapmaya zorlayabildiği (işçi sendikaları gibi) baskı grupları ve grup üyelerine genel üyelik ücretleri karşılığında seçici faydalar sunularak üyelerin baskısının garantilendiği baskı gruplarıdır (sağlık sigorta kuruluşları gibi).

17 Siyaset bilimi literatüründe, kimi zaman baskı grupları ile çıkar grupları arasında bir ayırım (net olmamakla birlikte) yapılabilmektedir. Buna göre baskı grupları politik, ekonomik, sosyal, çevresel vb. birçok amaç için bir araya gelmiş gruplar olarak tanımlanır. Çıkar grupları ise kendi üyeleri lehine politik baskı uygulamak için örgütlenmiş gruplar olarak tanımlanabilmektedir.

18 İktisat teorisinde rant, arzı kıt olan üretim faktörlerinin fiyatını tanımlamak üzere kullanılır. Klasik iktisatçılar için bu üretim faktörü sadece topraktır (Ricardo, 1817, çev. 2008:43-59). Marshall da kısa dönemde arzı geçici şekilde kıt olan emek ve sermayenin elde ettiği gelir için rant benzeri (quasi rent) kavramını kullanır (Marshall, 1893). Günümüzde geleneksel iktisat teorisi rantı, üretim faktörlerine, bu üretim faktörlerinin alternatif kullanımında ödenecek olandan daha fazla yapılan ödemeler olarak tanımlar. Dolayısıyla rant, üretim sürecine bir katkı sağlamadan elde edildiği için haksız bir kazanç olarak yorumlanmaktadır. Bununla birlikte Buchanan (1980) rant arayışının toplumsal açıdan faydalı sonuçlar üretebileceğini belirtir. Buchanan'a göre, kazançlarını maksimize etme motivasyonu ile hareket eden kaynak sahipleri, fırsat maliyetini aşan bir kazanç elde etmek için doğal olarak rant arayışı içine gireceklerdir. Kaynakları alternatif kullanımlar arasında nasıl tahsis edeceğine karar verecek olan iktisadi ajan ekonomik rant elde etmek için yeni fırsatlar arayacak ve kaynakları yeniden tahsis edecektir. Bu yeniden tahsisat süreci piyasada dinamik bir büyüme ve gelişim sürecini desteklemektedir. Bununla birlikte kamu kesimi tarafından yapay olarak yaratılan rantlar için aynı şeyi söylemek mümkün değildir.

tahsisatında etkinliği bozduğu fikrini ortaya atmıştır. Hangi lobi etkili olursa olsun sonuçta kaynakların israf olduğunu, hükümetlerin ekonomiye müdahalesinin sosyal maliyetlerde tahmin edildiğinden daha büyük bir artışa yol açtığını göstermiştir.¹⁹ Rant arayışı kavram olarak ise ilk kez Kruger (1974) tarafından kullanılmıştır.²⁰ Buchanan (1980), Tollison (1982), Rowley, Tollison ve Tullock'un (1988) katkıları ile rant arayışı teorisi hem iktisat hem de Kamu Tercihi literatüründe önemli bir araştırma alanı haline gelmiştir.

3.3. Bürokrasi Teorisi

Toplumsal tercihlerin politik kararlara dönüştürülmesi sürecinin arz tarafında yer alan politika yapıcı unsurlardan biri de bürokrasidir. Bürokratlar hükümetlerin aldıkları politik kararları uygularlar. Bürokratlar bir yandan politikacıların kararlarını etkileme, diğer yandan uygulama aşamasında kararları şekillendirme imkanına sahiptir. Kamu Tercihi literatüründe bürokrasinin politik ekonomiği sistematik bir şekilde Niskanen (1971; 1975) tarafından incelenmeye başlanmıştır. Bununla birlikte Tullock (1965) ve Downs'un (1967) çalışmalarının öncü olduğu söylenebilir. Tullock (1965) ve Downs (1967), geleneksel görüşün aksine, bürokratları, kamu politikalarının tarafsız uygulayıcıları olarak değil, kendi çıkarları peşinde koşan ajanlar olarak tanımlamıştır. Niskanen, bürokratların, yetki genişliği (unvan, güç, atama hakkı, büronun yönetiminde rahatlık ve değişim yapma kolaylığı gibi) motivasyonu ile hareket ettiğini ortaya koymuştur. Bürokratların yönettikleri bürolarının bütçelerinin artması, yetkilerinin genişlemesini sağlamaktadır. Bürokratlar özel sektördeki girişimcilerden farklı olarak uyguladıkları projelerin kar ya da zararını hesaba katmazlar. Seçimle iş başına gelmedikleri için politikacılar gibi oy maksimizasyonu kaygıları da yoktur. Başka bir ifadeyle artan kamu harcamalarını finanse etmek için ortaya çıkan vergisel maliyetlerin seçimsel etkileri ile ilgilenmezler. Bu nedenle bürokrasi kamu harcamalarını medyan seçmenin tercihlerinin üzerinde artırma eğilimindedir.

3.4. Politik İş Çevrimleri Teorisi

Politik iş çevrimleri teorisi, politik motivasyonların ekonomik konjonktürde (makroekonomik değişkenlerde) yol açtığı dalgalanmaları analiz eder. Bu teori temel olarak iki başlık altında değerlendirilebilir. Bunlardan ilki fırsatçı (oportünist) seçimsel iş çevrimleri teorisi, ikincisi partizan teoridir.

Nordhaus (1975), fırsatçı seçimsel iş çevrimleri teorisinin en önemli temsilcisidir. Teorinin ampirik olarak test edilmesine önemli katkıları olan yazarlar ise Macrea (1977), Lindbeck (1976), Kramer (1971) olarak sayılabilir. Fırsatçı iş çevrimleri teorisi Downs'un (1957a), seçim ve parti rekabeti teorisini temel alır. Politikacıların seçim kazanmak için medyan seçmenin tercihlerine yakınsayıp yakınsamadığını test eder. Teori, seçimlerin periyodik olarak yapılması, hükümetlerin ekonomiyi kontrol edebilmeleri, seçmenlerin miyop olması²¹ gibi bazı varsayımlar üzerine inşa edilmiştir. Bu varsayımlar altında, hükümetlerin yeniden seçilme olasılığı seçmenlerin cari gelirine bağlıdır. Bu nedenle hükümetler kamu harcamalarını artırarak ve vergileri azaltarak kısa

19 Tullock'un 1967 yılındaki makalesi gönderdiği ilk iki dergi tarafından literatüre hiçbir katkısı olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Gönderdiği üçüncü dergide makale yayınlanmakla birlikte hemen hemen hiç ilgi çekmemiştir. Bkz: Tullock (1988).

20 Kruger, Hindistan ve Türkiye'de, ticaret sektöründeki (ithalat lisanslarını elde etme) rant arayışının yol açtığı etkinlik kaybını tahmin etmiştir.

21 Rasyonel beklentiler hipotezi fırsatçı seçimsel iş çevrimleri teorisini de etkilemiştir. Teori seçmenlerin miyop olmadığı, rasyonel beklentilere sahip olduğu durumları içerecek şekilde genişlemiştir. Bkz: Cukierman ve Meltzer (1986); Rogoff ve Sibert (1988).

dönemde ekonomiyi canlandırıcı politikalar izlerler. Kısa dönemde işsizlik ile enflasyon arasında bir ödünleşme olduğu varsayımında (Phillips eğrisi) hükümetler işsizliği azaltmaktan yana tavır alırlar. Ancak seçim sonrasında hükümetlerin enflasyonu azaltmak için daraltıcı politikalar uygulamaları beklenir. Bu durum ekonominin seçimlerden önce genişlemesi, seçimlerden sonra daralması şeklinde konjonktürel dalgalanmalara yol açar.

Partizan iş çevrimleri teorisi ise politik iş çevrimlerinin nedenini siyasal partilerin (ve temsil ettikleri seçmen kitlelerinin) ideolojik farklılıklarına dayandırır. Partizan modellerde öncü çalışmalar Hibbs (1977) ve Frey ve Schneider'in (1978) çalışmalarıdır. Bu modelde sanayileşmiş ülkelerde sol ve sağ partilerin farklı ideolojilere ve ekonomik tercihlere sahip olduğu varsayılır. Bu durum siyasal partilerin ve izledikleri politikaların medyan seçmen tercihlerine yakınsamadığının bir göstergesidir. Hibbs (1977), siyasal partileri sosyalist işçi partileri, merkez partiler ve muhafazakar partiler olarak sınıflandırır. Sosyalist işçi partileri, tam istihdama ve gelir dağılımında eşitliği sağlamaya diğer ekonomik amaçlardan daha fazla önem verirler. Merkez partiler, fiyat istikrarı ve ekonomik büyüme amaçlarını gözetirler. Muhafazakar partilerin ise önceliği fiyat istikrarı ve ödemeler dengesi eşitliğinin sağlanmasıdır.²² İktidardaki siyasal partinin ideolojik tercihlerine göre izlenen ekonomi politikaları ve kamu kesiminin boyutu değişecektir. İşçi sınıfı destekli sol partiler iktidarda olduğunda kamu harcamalarının boyutu büyüyecek, vergiler gelirin yeniden dağılımı amacı ile daha fazla kullanılacaktır. Sağ parti iktidarlarında ise tersi gerçekleşecektir. Hükümeti oluşturan siyasal partilerin ideolojileri değiştikçe ekonomik konjunktürde dalgalanmalar meydana gelecektir.²³

3.5. Anayasal İktisat Teorisi²⁴

Kamu Tercih Okulu içinde normatif konular Anayasal İktisat içinde incelenmiştir (Tullock, 1987). Anayasal İktisat, anayasal kural ve kurumların ekonomik etkilerini; bu kural ve kurumların oluştuğu/değiştirdiği süreçleri inceler. Buchanan ve Tullock'un (1962) "*The Calculus of Consent: Logical Foundations of Constitutional Democracy*" adlı çalışmaları, ekonomik analizlerin anayasal düzeyde incelenmesi bakımından bir dönüm noktası olmuştur.²⁵ 1982'de Heritage Vakfının düzenlediği konferansın ana konusunun Anayasal İktisat olarak tanıtılması (Buchanan, 1990), 1985 yılında Buchanan ve Brennan'in "*The Reason of Rules: Constitutional Political Economy*" isimli kitabının yayınlanması ve 1990'larda *Constitutional Political Economy* dergisinin çıkarılmaya başlanması ile bu araştırma alanı kurumsallaşmıştır.

Anayasal İktisat pozitif ve normatif olmak üzere iki ayrı ana kola ayrılmıştır. Buchanan'ın da aralarında bulunduğu normatif anayasal iktisatçılar, sosyal sözleşme teorisini temel alarak normatif analizler yaparlar.²⁶ Pareto iyileştirmeleri (*superior*) sağlayan anayasal kural ve kurum değişiklikleri ile ilgilenirler (Voigt, 2011). Brennan ve Buchanan (1985, s.1-2) normatif analizin

22 Hibbs'in partizan teorisi düşük gelir gruplarının sol kanattaki siyasal partilere, yüksek gelir gruplarının ise sağ kanattaki siyasal partilere oy verdiği varsayımı altında geliştirilmiştir.

23 Partizan modellere de rasyonel beklentiler dahil edilmiştir. Bkz: Alesina (1987); Alesina ve Sachs (1988).

24 Bu bölümde anayasal iktisat literatürü, Kamu Tercih disiplinin bir alt dalı kapsamında incelenmektedir. Bu nedenle pozitif anayasal iktisat literatüründeki gelişmelere yer verilmemiştir.

25 Bu kitapta oybirliği ve çoğunluk oylamalarında "karar alma maliyetleri" ile "dışsal maliyetler" arasındaki ödünleşme ortaya konulmuştur. Dışsal maliyetlerin boyutu arttıkça asgari düzeyde bir uzlaşmanın olması gerektiği gibi normatif bir soru ortaya çıkmaktadır. Bu normatif soru anayasal sözleşmelerin kamu maliyesi açısından önemini göstermektedir.

26 Pozitif metodolojiyi kullanan iktisatçılar normatif ilkelerin gerçek kurumsal gelişmeleri etkileyemeyeceği eleştirisinde bulunurlar. Bu çalışmanın üçüncü bölümündeki Politik Ekonomik modeller büyük ölçüde pozitif yaklaşımı benimser.

önemini şu sözlerle ifade ederler: “Farklı kural ve kurumların farklı sonuçlara yol açtığı ve bazı sonuçların diğerlerinden daha iyi olduğu kabul edilecek olursa, o halde hangi kural ve kurumların seçilmesi gerektiği konusunda analizlere ihtiyaç vardır.”

Anayasal İktisat toplumdaki tüm bireylerin net kazanç elde etmesi için şu normatif soruları ortaya koyar. Kamu kesiminin milli gelir içindeki payının büyüklüğü ve hükümetlerin yetki alanı ne olmalıdır? Hükümetler nasıl sınırlandırılabilir? Siyasal karar alma süreci hangi kurallara göre işlemelidir? Kurallar nasıl işe yarar? (Buchanan, 1999, s.52). Anayasal iktisatçıların, kamusal karar alma sürecinin anayasal sınırlarını çizmeye çalışmalarının altında yatan temel motivasyon, Leviathan devleti sınırlandırmak istemeleridir. Buchanan, mevcut anayasal sözleşmelerin devletleri sınırlandırabileceği gibi iyimser yaklaşımlardan uzaklaşarak, Anayasal İktisadın 18. yüzyıl siyaset felsefesi anlayışına dönüşü temsil ettiğini söyler. Oylama kuralları, temsili demokrasi ve seçim süreci, bürokrasinin işleyişi göz önünde bulundurulduğunda, hükümetlerin Leviathan benzeri eğilimlerinin kontrol altında tutulabileceğine dair hiçbir neden yoktur. O halde sorun Leviathan devletin nasıl sınırlandırılabiliridir (1999, s.52, 53-59).

Anayasal İktisat analizlerinde kullanılan metodoloji hem geleneksel iktisadi analizlerden hem de geleneksel siyaset bilimi analizlerinden farklıdır. Ortodoks iktisat bireylerin dışsal kısıtlamalar altında, alternatifler arasında nasıl seçim yaptığı konusuna odaklanır. Dışsal kısıtlamalar doğa, tarih, geçmiş seçimler dizisi, diğer kişiler, yasalar, kurumsal düzenlemeler ve hatta geleneksel iktisat teorisi tarafından dayatılan -örneğin bütçe kısıtı-kısıtlamalar olabilir. Ancak bir bireyin gönüllü şekilde kısıtlamaları seçebileceği ihtimali üzerinde durulmaz. Anayasal İktisat ise ortodoks analizlerden bu noktada ayrılır. Bireylerin kendi davranışlarına kısıtlamalar getirmeyi seçtiklerini kabul eder. Bireylerin hem kendi eylemlerine hem de başkalarının eylemlerine getirecek genelleştirilmiş kısıtlamaları seçmesi bir değiş tokuşun parçasıdır (Buchanan, 1990). Piyasadaki mübadele süreci gibi siyasette de bir mübadele süreci gerçekleşir. Bireyler kendi mülkiyet ve kişilik haklarına saygı duyulması karşılığında başkalarının mülkiyet ve kişilik haklarına saygı duymayı taahhüt ettiği kurallar dizisi üzerinde anlaşmaya varır (Brennan ve Buchanan, 1985, s.25).

Geleneksel siyaset biliminde ise anayasal analiz kolektivite düzeyinde yoğunlaşmıştır. Bu analizlerde siyasal partiler, sendikalar gibi politik olarak örgütlenmiş topluluklar arasındaki bölüşüm oyunu incelenir. Bölüşüm oyununda gruplar nihai olarak kazananlar ve kaybedenler olmak üzere iki alt gruba bölünür ve dolayısıyla çatışmacı kuram baskındır. Anayasal İktisat ise çatışmacı değil sözleşmecî kuramı benimser. Ayrıca rasyonel seçime dayalı bireyselci bir metodoloji ile kolektif seçimlerde gruplara değil bireylerin davranışlarına odaklanır (Buchanan, 1990; Brennan ve Buchanan, 1985, s.19).

4. Kurumsal Değişkenlere Göre Oluşturulan Modeller²⁷

Kamu Tercihî Okulu, kamusal karar alma sürecinde yer alan aktörlerin davranış motivasyonlarını pozitif bir metodoloji ile inceleyerek, literatürde önemli bir gelişmeye imza atmıştır. Hükümetlerin sosyal refaha ulaşmak için en uygun çözümlerini hesaplayan bir makine, dışsal bir

27 Kamusal (siyasal) kararların iktisadi analizini yapan birçok yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar arasında Rochester yaklaşımı (William Riker; Morris P. Fiorina; John Ferejohn; Kenneth A. Shepsle; Barry R. Weingast, Austen-Smith), Chicago yaklaşımı (George J. Stigler; Richard A. Posner), Virginia yaklaşımı (James M. Buchanan; Gordon Tullock; Ronald Coase), Politik Ekonomi yaklaşımı (Alberto Alesina; Torsten Persson; Guido Tabellini) sayılabilir. Bkz: Rowley, C. K. (2008). Bu bölüm kapsamında (istisnalar olmakla birlikte) kısmen Rochester yaklaşımının ve büyük ölçüde literatüre hakim olan Politik Ekonomi yaklaşımının analizleri ele alınmaktadır. Ancak teorik değil, kurumsal faktörlere göre bir sınıflandırma yapılmakta ve bu kapsamda başka düşünce okulları içinde sayılabilecek yazarların analizlerine de yer verilmektedir.

değişken olarak ele alınması yaklaşımı terk edilmiştir. Bunun yerine politikacılar, “*bireysel isteklerin karşılanmaya çalışıldığı karmaşık kurumsal düzenlemeler ağının bir parçası, içsel bir değişken olarak incelenmiştir.*” (Romer,1988). Bununla birlikte kararların alındığı kurumsal çevrenin özellikleri yeterince incelenmemiştir. Anayasal İktisat, kurumsal faktörlerin önemini ortaya koymuş ancak bu kez kurumsal faktörleri dışsal bir değişken olarak tanımlamış ve normatif bir bakış açısı ile bu kurumların nasıl biçimlendirilebileceğine odaklanmıştır.

Kurumlar, karar alıcı birimlerin seçim kümesini sınırlandıran, bunlar için bir düzen oluşturan, tercihlerin açıklanma şeklini ve genel olarak işlerin ne şekilde yürütüleceğini belirleyen kurallar, prosedürler ve düzenlemelerdir (Shepsle, 1986). Yasama ve yürütmenin yapısı, seçim sistemleri, bütçe prosedürleri vb. anayasal kural ve kurumlar, seçmen tercihlerinin politikacılara iletilme kanallarını ve politikacıların bu tercihleri kamusal kararlara dönüştürme biçimini etkilemektedir.

Kamu Tercih Okulu ile yaklaşık aynı dönemlerde siyaset bilimciler, ekonomi ve siyasi perspektifi birleştirerek alana önemli katkılar yapmaya başlamıştır. Riker, Ferejohn, Shepsle, Fiorina, Weingast, Romer, Austen-Smith (iktisatçı) gibi siyaset bilimciler, parti stratejileri, yasama modelleri, yasamada koalisyonların oluşumu, oylamada gündem belirleme vb. siyasal kurumları ekonomik bir bakış açısıyla birlikte ele almaya başlamışlardır. Ancak bu çalışmaların büyük bir çoğunluğu iki partili bir siyasal sisteme göre (ABD ve İngiltere) yapılan analizlerdir.

Siyasal sistemler ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Dolayısıyla bu kurumların ekonomik etkileri de farklılaşmaktadır. 1990’lardan itibaren farklı siyasal sistemlerde, farklı kurumsal koşullarda, kamusal kararların nasıl alındığı incelenmeye başlanmıştır. Persson, Tabellini, Alesina gibi Avrupalı yazarların katkı yaptığı Politik Ekonomi yaklaşımı kamusal karar alma literatürüne hakim olmuştur. Persson ve Tabellini (2003), Persson ve ark. (2000), Kamu Tercih Okulu’nun Leviathan devlet modeline önemli eleştiriler getirirler. Kamu Tercih Okulu’nun seçimsel rekabet ya da lobcilik faaliyeti gibi politik tercihlere odaklandığını ancak kurumsal detaylarla ilgilenmediği söylerler.²⁸ Oysa hesap verebilirlik, politik gücün dağılımındaki denge gibi demokratik kurumlar, politik gücün kötüye kullanımını engelleyebilmektedir. Normatif Refah İktisadi ise politik tercihleri dikkate almadan kamu maliyesindeki optimalite sorunlarına odaklanmaktadır. Dolayısıyla bu iki yaklaşım tek başına kamusal karar alma sürecini (politik faktörler ile ekonomi arasındaki ilişkiyi) açıklamada yeterli değildir. Her iki yaklaşımın sentezine dayanan modeller geliştirirler. Özellikle ampirik literatürün zenginleşmesindeki rolleri büyüktür.

Politik Ekonomik yaklaşım, kamusal karar alma literatürüne hakim olmakla birlikte bu süreci belirli teorilere ya da kullanılan metodolojiye göre sınıflandırmak oldukça güçtür. Bir yandan farklı disiplinlerden gelen katkılar, diğer yandan çeşitli siyasal sistemlerin varlığı ve ortaya çıkarıldıkları ekonomik sonuçların farklılaşması nedeniyle literatür oldukça zengindir. Bu nedenle bu bölüm kapsamında; seçim sistemleri (kuralları), yasamanın yapısı, başkanlık ve parlamenter sistemler, parlamenter sistemlerde hükümet biçimleri ve bütçe prosedürleri şeklinde sıralanan alternatif kural ve kurumlara göre bir sınıflandırma yapılarak ilgili literatür özetlenmektedir.

28 Hem Rochester yaklaşımı hem de Politik Ekonomi yaklaşımı pozitif bir metodoloji ile kurumsal faktörlerin ekonomik etkilerini incelerler. Yeni Kurumcu İktisat’ın görüşlerinden de büyük ölçüde yararlanırlar. Bununla birlikte Politik Ekonomi yaklaşımı, kurumları dışsal bir değişken olarak tanımlama eğiliminde oldukları için Yeni Kurumcu İktisatçıların eleştirileri ile de karşı karşıya kalır. Acemoğlu (2005), spesifik bir kurumun tek başına bir anlam ifade etmediğini, kurumların, kurum kümelerinin (ekonomik, politik, sosyal ve yasal kurumların) bir parçası olarak değerlendirilmesi gerektiğini söyler.

4.1. Seçim Sistemleri (Kuralları)

Seçim kuralları²⁹ ile siyasal sistem arasındaki ilişki, siyaset biliminin temel araştırma alanlarından biridir. İlgili literatürde nedensellik ilişkisi iki yönlü incelenmektedir. Duverger (1974) nedenselliğin yönünü seçim kurallarından, parti yapısına ve hükümet biçimlerine doğru tanımlar. Çoğunluğa dayalı seçim kurallarının iki partili sonuçlara yol açtığını ve dolayısıyla tek parti hükümetlerinin kurulacağını söyler. Duverger hipotezinin aksine, parti yapılarının seçim kurallarını şekillendirdiğini (Colomer, 2005) ya da parti yapılarının daha başka birçok koşula bağlı olduğunu (Sartori, 2005; Grofman ve Lijphart, 1986) kabul eden yaklaşımlar da bulunmaktadır.

Siyaset bilimi literatürüne benzer şekilde politik ekonomik modellerde de seçim sistemleri ile ekonomik sonuçları arasındaki ilişkinin nedensellik yönü konusunda tartışmalar bulunmaktadır. Acemoğlu ve Robinson (2000), Acemoğlu (2005), iktisadi ajanlar ile kurumlar arasındaki karşılıklı nedensellik ilişkisine odaklanırlar. Devleti yöneten elit sınıfların ekonomik çıkarlarına göre kurum ve kural oluşturabildiklerini söylerler. Oy verme hakkının genişlemesi ve nispi temsile dayalı seçim sistemlerinin ortaya çıkışı da siyasi elitlerin çıkar politikalarının bir sonucudur. Nispi seçim kurallarının geçerli olduğu siyasal sistemlerde gelirin yeniden dağılımına yol açan politikalar artmaktadır. Siyasi elitler bu seçim kuralını yeniden dağıtıcı politikalar için bir taahhüt aracı olarak kullanmaktadırlar. Bu tür bir reform ile radikal değişiklikler (işçi devrimi gibi), önlenmektedir.

Persson ve Tabellini (2003; 2004a; 2004b), Persson ve ark. (2000; 2003; 2007), ise seçim kurallarından ekonomik sonuçlarına doğru bir nedensellik ilişkisi kurar. Çoğunluğa dayalı seçim kurallarının belirli seçim bölgelerini hedefleyen reel kamu harcamalarını, nispi seçim kurallarının ise sosyal refah harcamalarını ve toplam kamu harcamalarını artırdığını gösterirler. Bununla birlikte yazarlar, seçim kurallarının doğrudan etkilerinden ziyade büyük ölçüde dolaylı etkilerine odaklanırlar. Seçim kuralları öncelikle yasamanın yapısında (yasamada temsil edilen parti sayısı) ve hükümet biçiminde (tek parti/koalisyon) değişikliğe neden olur. Çoğunluğa dayalı seçim kuralları politik gücün tek elde toplanmasını sağlayan yapılar oluşturur. Bu da ortak havuz³⁰, oy değiş tokuşu (logrolling) gibi problemleri azalttığı için kamu kesiminin boyutunu küçültür.

Austen-Smith (2000), Austen-Smith ve Banks (1988), Milesi-Ferreti ve ark. (2002) gibi yazarlar ise seçim kurallarının kamu maliyesi üzerindeki doğrudan etkileri ile ilgilenirler. Austen-Smith (2000) ve Austen-Smith ve Banks (1988), çoğunluğa dayalı seçim kurallarında medyan gelire sahip seçmen tercihlerinin, nispi seçim kurallarında ise ortalama gelire sahip seçmen tercihlerinin vergi oranlarını ve yeniden dağılım politikalarını belirlediğini iddia eder. Vergiler ve kamu kesiminin büyüklüğü çoğunluk seçim kurallarına kıyasla, nispi seçim kurallarında daha yüksek olmaktadır. Bunun nedeni, çoğunluk seçim kurallarında seçimi kazanmanın yolunun medyan seçmenin oyuna bağlı olmasıdır. Nispi seçim kurallarında ise böyle bir zorunluluk yoktur. Medyan gelirin altındaki seçmenler daha fazla yeniden dağılım politikalarını desteklerken, ortalama ya da medyan gelirin üzerinde gelir elde edenler vergi oranlarının (yeniden dağılıma neden olan) daha düşük olmasını tercih ederler. Esasında medyan gelirli seçmenin gelir dağılımındaki pozisyonu vergi politikalarında ve kamu sektörünün büyüklüğünde belirleyici olmakta-

29 Seçim sistemleri deyince çoğunlukla, çoğunluğa dayalı seçim sistemleri ve nispi temsile dayalı seçim sistemleri gibi dar anlamda bir tanım akla gelir. Bununla birlikte seçim sistemleri seçim çevrelerinin büyüklüğünden oy pusulasının yapısına (karma ya da bloke), ülke ya da seçim çevresi barajlarının varlığına, oy dağıtımındaki hesaplama yöntemlerine kadar birçok boyuta sahiptir. Bu nedenle dar anlamda seçim sistemi için seçim kuralları (ya da seçim formülü) deyimini kullanılır. Bkz: Özbudun, (1995).

30 Ortak olarak tüketilen malların aşırı tüketildiğini ifade eden "ortakların trajedisi" (Hardin, 1968) kavramından türetilmiş bir teoridir.

dır. Bununla birlikte artan vergi oranları ilk aşamada ortalama gelir elde edenlerin gelirini azaltmakla birlikte yeniden dağılım sonucu kullanılabilir gelirini artmaktadır. Medyan gelir elde eden seçmenler için ise bu durum her zaman geçerli değildir. Milesi-Ferreti ve ark. (2002), nispi seçim kurallarında transfer harcamalarının, çoğunluk seçim kurallarında ise mal ve hizmetler için yapılan reel kamu harcamalarının toplam harcamalar içindeki payının yüksek olacağını belirtir. Nispi seçim kurallarında her bir seçim çevresinden birçok temsilci seçilir ve bu temsilciler çok çeşitli sosyo-ekonomik grupları temsil edebilirler. Bu durumda seçilmek isteyen adaylar, faydası bu gruplarda yoğunlaşabilecek olan transfer harcamalarını artırma vaadinde bulunurlar ve seçtiklerinde buna uygun politikalar izlerler. Çoğunluğa dayalı seçim kurallarında ise her bir seçim çevresinden bir aday seçilir. Bir adayın seçilebilmesi o coğrafi bölgedeki seçmenlerin çoğunun oyunu almasına bağlıdır. Bu nedenle faydası doğrudan o coğrafyada yaşayacak olan seçmenler üzerinde yoğunlaşan reel kamu harcamalarını artırma motivasyonuna sahip olur. Lizzeri ve Persico (2001), nispi seçim kurallarında toplumun geneline fayda sağlayan (evrensel) mal ve hizmetlerin, çoğunluğa dayalı seçim kurallarında ise belirli bir coğrafyaya fayda sağlayan (hedeflenmiş) mal ve hizmetlerin artacağını gösterir.

4.2. Yasamanın Yapısı: Bikameralizm

Çift meclisli sistemler yatay kuvvetler ayrılığının bir yönünü temsil eder. Politik güç yasama ve yürütme (ve yargı) arasında değil, yasama organının kendisinde gerçekleşir. Çift meclisli sistemlerin birbirlerine karşı denge fren mekanizması oluşturarak statükodaki değişiklikleri güçleştirilmesi beklenir. Ancak bunun gerçekleşebilmesi, iki meclisin politik tercihlerinin birbirinden farklı olmasına bağlıdır. Çift meclisli sistemlerin tek meclisli sistemlere kıyasla farklı ekonomik sonuçlara yol açması için aynı zamanda her iki meclisin de ekonomi politikalarında belirleyici olabilmesi başka bir deyişle ikinci meclisin ekonomik kararlarda sembolik bir rolünün olmaması gereklidir.

Yasama organı düzeyinde politik gücün bölünmesi kamu maliyesi açısından çok farklı sonuçlar doğurabilir. Meclisler birbirleri üzerinde denge-kontrol mekanizmaları kurabildiği için çoğunluğun lehine, azınlığın aleyhine kararların çıkmasını engelleyebilir. Böylelikle toplumun belirli bir çoğunluğuna fayda sağlayan ancak vergi yükünü toplumun geneline paylaştıran (negatif dışsallıklara/mali sömürüye yol açan) kamu harcamalarını engelleyebilir. Ancak karar alıcıların sayısındaki artış oy değiş tokuşuna bağlı olarak ortak havuz problemlerini de şiddetlendirebilir. Statükodaki değişikliklerin güç olmasının da ekonomi politikalarına yansımaları çok çeşitli şekillerde gerçekleşebilir. Statükoyu değiştirmenin güç olması bir yandan ekonomi/maliye politikalarına istikrar kazandırabilirken diğer yandan karar alma hızının yavaşlaması, gerekli istikrar önlemlerinin alınmasını geciktireceği için istikrarsızlığa da neden olabilir. Çift meclisli sistemlerin ekonomik/mali etkilerini inceleyen literatür yukarıda bahsedilen bu çelişkileri yansıtır.

Buchanan ve Tullock (1962, 16.Bölüm), tek/çift meclisli sistemlerin ekonomik etkilerini karar alma maliyetlerine etkileri bağlamında ele almışlardır. Çift meclisli sistemlerde kararları oylaması gereken veto oyuncusu sayısı artmaktadır. Bu nedenle karar alma maliyetleri tek meclisli sistemlere göre daha yüksektir. Bununla birlikte dışsal maliyetler azalmaktadır (iki meclisin tercihleri arasında önemli farklılıkların olması koşulunda). Tek meclisli sistemlerde ise karar alma maliyetleri düşük olmakla birlikte dışsal maliyetler artmaktadır. Dışsal maliyetleri azaltmanın bir yolu basit çoğunluk kuralı yerine kararların nitelikli çoğunluk kuralına göre alınmasıdır. Ancak bu da karar alma maliyetlerini artırmaktadır. Aynı dışsal maliyetlere yol açan karar alma maliyetlerinin, çift meclisli sistemlerde tek meclisli sistemlerdeki nitelikli çoğunluk kuralına

göre daha düşük olduğu sonucuna varırlar. Bradbury ve Crain (2002), Congleton (2003), Buchanan ve Tullock'un (1962) görüşlerine benzer argümanlar sunarlar. Congleton (2003), çift meclisli sistemlerde, herhangi bir grubun lehine statükoda değişiklik yapmanın zor olduğunu ve bu nedenle kamu politikalarının öngörülebilirliğinin arttığını ve medyan seçmenin tercihlerinin daha iyi yakalandığını söyler. Bradbury ve Crain (2002), meclislerin birbirinden farklı tercihleri temsil ettiği durumlarda, çift meclisli sistemlerin azınlığın çıkarlarını koruduğunu, mali sömürüyü engellediğini söylerler. Böylelikle gelirin yeniden dağılımına yol açan kamu harcamaları azalma eğiliminde olur. Reel kamu harcamaları ise artar. Bunun nedeni, tüm seçmenlerin, fayda elde edecekleri kamu malları için daha fazla vergi ödemeye istekli olmalarıdır.

Heller (1997), çift meclisli sistemlerde politik güçteki bölünmenin kamu harcamalarını farklı, vergileri farklı şekilde etkileyeceğini söyler. İki meclis arasında kamu harcamalarını artırma konusunda uzlaşmaya varmak, vergileri artırma konusunda uzlaşmaya varmaktan daha kolaydır. Bu nedenle kamu harcamaları artarken vergilerin artmayacağı ve bütçe açıklarının artacağı sonucuna varır. Alt ve Lowry (1994), çift meclisli sistemlerde karar alma hızının yavaşlamasından dolayı mali istikrar önlemlerinin gecikeceğine ve mali disiplinin bozulacağına yönelik bulgulara ulaşır.

Çift meclisli sistemlerin oylamada döngüsellik (oylama paradoksu) sorunundan kaçınmaya yardımcı olabileceğini gösteren çalışmalar da bulunmaktadır. Brennan ve Hamlin (1992), Riker'in (1992) bu konudaki çalışmaları, çift meclisli sistemlerde, her bir mecliste medyan seçmenin bulunduğu, karma meclislerde ise medyan seçmenin bulunmadığı varsayımına dayanır. Medyan seçmenin olmayışı oylamada döngüsellik problemine yol açar. Çift meclisli sistemlerde ise, iki ayrı mecliste medyan seçmenin tercihlerine göre ayrı politikalar belirlendikten sonra, iki meclis arasında yürütülecek müzakerelerin uzlaşmayla sonuçlanabileceğini vurgularlar.

4.3. Başkanlık Sistemi ve Parlamenter Sistemler

Başkanlık sistemi ve parlamenter sistemler Persson ve ark. (1997; 1998; 2000), Persson ve Tabellini (2003) tarafından politik gücün dağılımı ve hesap verebilirlik düzeyindeki farklılıklara göre incelenmiştir. Yazarların varsayımları ve bulguları şu şekildedir: Parlamenter sistemlerde politik güç bakanlar kurulunda toplandığı için (yürütme organının başı devlet başkanı ya da başbakan olmakla birlikte), her bir bakanın ayrı politik gücü bulunmaktadır. Ayrıca yürütme organının gücü, yasama organını kontrol edebilmesine bağlıdır. Eğer iktidar partisi (ya da partileri) yasama organında yeterli çoğunluğa sahip değilse (istediği yasaları çıkarabilecek kadar), istediği politikaları uygulayabilmek için diğer partilerin onayına ihtiyaç duyar. Dolayısıyla kamusal kararlarda diğer partiler de politik güce sahip olur.³¹ Politik gücün farklı partiler ya da harcamacı bakanlıklar arasında dağılması oy değiş tokuşuna ve ortak havuz problemine neden olmaktadır. İktidar partisi mecliste yeterli çoğunluğa sahip olduğunda ise yasama ve yürütme organı arasındaki kuvvetler ayrılığı zayıflamaktadır. Bu durum ise demokratik hesap verebilirlik mekanizmasını zayıflatmaktadır. Her iki koşulda da kamu harcamaları ve vergiler etkinlik kaybına yol açacak şekilde artabilmektedir. Başkanlık sisteminde ise politik güç yürütme organında toplanmıştır. Bu nedenle oy değiş tokuşu ve ortak havuz problemi ile daha az karşılaşılır. Ayrıca yürütme organının başı (başkan) doğrudan halk tarafından seçildiği için topluma karşı hesap verme sorumluluğu daha fazladır. Kuvvetler ayrılığı kesin olduğu için yasama organının yürütme üzerindeki denetim gücü de artmaktadır.

31 Yasama organında yeterli çoğunluğa sahip olmayan siyasal partiler azınlık hükümeti kurabilir. Azınlık hükümetlerinin kurulduğu dönemlerde, hükümeti dışardan destekleyen siyasal partiler, yasamadaki temsil gücünün çok üzerinde politik güç elde edebilir.

4.4. *Parlamenter Sistemlerde Hükümet Biçimleri: Tek Parti/ Koalisyon*

Başkanlık sistemlerinden farklı olarak parlamenter sistemlerde, yürütme gücü koalisyon hükümetlerinin kurulması yoluyla farklı siyasal partiler tarafından paylaşılabilir. ³² Politik gücün parçalandığı koalisyon hükümetlerinde ortak havuz probleminden dolayı, vergilerin, kamu harcamalarının ve kamu kesiminin büyüklüğünün arttığını gösteren oldukça geniş bir ampirik literatür bulunmaktadır. Bu literatür, koalisyonu oluşturan siyasal partilerin farklı sosyo-ekonomik grupları temsil ettiği, tek bir siyasal partinin ise nispeten daha homojen bir kitleyi temsil ettiği varsayımı ile hareket eder. Roubini ve Sachs (1989), koalisyon ve azınlık hükümetleri gibi politik gücün bölündüğü ülkelerde oy değiş tokuşuna bağlı şekilde kamu harcamalarının ve kamu borç stokunun arttığı sonucuna varmışlardır. Volkerink ve de Haan (1999), vergi yükünün daha yüksek olduğunu hesaplamıştır. Bawn ve Rosenbluth (2006), hükümetteki parti sayısı arttıkça kamu sektörünün boyutunun büyüdüğüne yönelik bulgulara ulaşmışlardır. Bunun bir nedenini ortak havuz problemi diğer nedeni siyasal partiler arasında sorumluluğun paylaşılmasıdır. Tek parti hükümetlerinde sorumluluk bölünmediği için uygulanan politikaların maliyetlerini içselleştirmede daha başarılı olduğunu söylerler. Persson ve ark. (2007), koalisyon hükümetlerinde, hükümet içinde de seçimsel rekabetin olduğunu ve bu nedenle ortak havuz probleminin şiddetlenmediğini söylerler.

Koalisyon hükümetlerinin mali disiplini sağlamada başarısız olduğunu gösteren literatür ise “yıpratma harbi modeli” ile anılır. Alesina ve Drazen (1991), Drazen ve Grilli (1993), Alesina ve ark.’ın (2006) geliştirdiği yıpratma harbi modeli, koalisyon hükümetlerinin mali istikrar önlemlerini geciktireceğini söyler. Bu modele göre kamu borç stoku sürdürülemez hale geldiğinde mali istikrar programları yürürlüğe koymak gerekmektedir. Ancak çoğu zaman kemer sıkma politikaları olarak da anılan bu politikalar vergi oranlarında artış, kamu harcamalarında kısıntı gibi mali yükleri beraberinde getirmektedir. Koalisyonu oluşturan her bir siyasal parti mali yükü diğer siyasal partinin seçmen kitlesine yüklemek istediği için anlaşmazlık (yıpratma harbi) çıkmaktadır. Yıpratma harbi dışsal bir müdahaleye (Uluslararası Para Fonu gibi), ekonomik bir krize ya da istikrarsızlığın yükü bir grup için katlanılamaz hale gelinceye kadar sürmektedir. Padovano ve Venturi (2001), bu modeli muhalefet partilerini de kapsayacak şekilde genişletmiştir. Muhalefet partilerinin birlikte hareket edebildiği durumlarda, iktidar açısından istikrarsızlığın maliyetinin arttığını ve istikrar önlemlerinin daha kısa sürede alınacağını söylerler. Dağınık bir muhalefette ise istikrar önlemleri gecikmeye devam eder. Barta’nın (2018) modelinde ise ülkelerin uluslararası pozisyonu ve mali kutuplaşma düzeyi istikrar önlemlerinin alınma hızında etkili olan faktörlerdir. Görece uluslararası piyasalara kapalı toplumlarda mali yüke ilişkin çatışmalar daha şiddetlidir. Vergisel maliyetlerin ve harcama programlarının faydasının eşitsiz şekilde dağıldığı toplumlarda mali kutuplaşma derecesi yüksektir. Bu durumda kemer sıkma politikalarının mali yükü farklı sosyo-ekonomik kesimleri farklı düzeylerde etkileyecektir. Yükü kimin üstleneceği konusundaki tartışmalar daha şiddetli olacaktır.

4.5. *Bütçe Prosedürleri*

Bütçe prosedürleri; bütçenin planlama, onay, uygulama ve denetim aşamalarında hangi politik aktör ve kurumların rol oynayacağını ve bunların uyması gereken kuralları belirleyen düzen-

32 Parlamenter sistemlerde yeterli çoğunluğu sağlayamayan tek bir siyasal partinin, meclisteki diğer partilerin dışardan desteğini alarak kurduğu azınlık hükümetlerine de rastlanmaktadır. İstisnalar olmakla birlikte çoğu çalışmada azınlık hükümetleri ile koalisyon hükümetleri benzer özelliklere göre incelenmekte ve sonuçlarının da benzer olacağı öngörülmektedir.

lemeler olarak tanımlanabilir.³³ Bu konudaki literatür, bütçe sürecinde yasama organının güçlü olduğu ABD örneklemindeki analizler ve yürütme organının güçlü olduğu parlamenter sistemlere göre yapılan analizler şeklinde sınıflandırılabilir.

ABD literatürü yasama sürecindeki oylama kurallarına odaklanmıştır. Farklı oylama kurallarının yasama organında farklı koalisyonlara³⁴ (asgari kazanan koalisyonlar³⁵ ve evrenselci koalisyonlar³⁶) yol açtığını ortaya koymuşlardır. Baron (1989) ve Baron ve Ferehjon (1989), yasama organında gündem belirleme (yasa teklif etme) gücünü belirleyen ve yasa tekliflerinde değişiklik yapılıp yapılamayacağını düzenleyen kuralları açık ve kapalı kurallar³⁷ olarak sınıflandırır. Kapalı kurallar asgari kazanan koalisyonlara yol açarken, açık kurallar evrenselci koalisyonlara yol açmaktadır. Alt ve Chrystal (1981); Shepsle ve Weingast (1981); Weingast ve ark. (1981) evrenselci koalisyonların kamu harcamalarını artırdığını söylerler. Bu görüşe göre her biri ayrı coğrafi seçim çevresini temsil eden temsilciler, faydaları o coğrafi bölgelerde yoğunlaşan kamu harcamalarını (pork barrel) artırmak için ödenek teklifinde bulunurlar. Tekliflerinin diğer temsilciler tarafından reddedilmemesi için onlara da fayda sağlayacak çok amaçlı (evrenselci) ödenek talepleri oluştururlar. Evrenselci ödenek teklifleri oy değişikliği ile kabul edilir. Böylelikle kamu harcamaları ve dolayısıyla kamu kesiminin büyüklüğü artar. Ancak vergisel maliyetler kamu harcamalarından faydalanmayanları da içerecek şekilde (negatif dışsallık yayarak) toplumun geneline yüklenir.

Parlamenter sistemlere göre yapılan analizler ise bütçe kararlarında hem yasama ve yürütme organları arasındaki güç dağılımına hem de yürütme organındaki aktörler arasındaki güç dağılımına odaklanılmışlardır. ABD literatüründen farklı olarak normatif bir bakış açısı ile hangi bütçe prosedürlerinin mali disiplin açısından uygun sonuçlar doğurduğunu da araştırmışlardır. Bu literatürde, bütçe sürecinde (özellikle planlama ve onaylama aşamalarında) rol alan aktörler arasındaki hiyerarşi düzeyinin bütçesel çıktıları farklılaştıracağı öngörülmüştür. Örneğin bütçenin planlanması aşamasında, gündem belirleme gücü ve yetki tek bir aktörün elinde toplanabilir (başbakan, maliye bakanı gibi) ya da birçok aktör eşit yetkilere sahip olabilir (harcamacı bakanlıklar gibi). Bütçenin onay aşamasında yasama organı bütçe teklifi üzerinde değişiklik yapma yetkisine sahip olabilir ya da bu yetkiler sınırlandırılmış olabilir. Bütçe kararlarındaki yetkiler tek elde topladığında, örgütlenme hiyerarşik hale gelir.

Literatürün önemli bir kısmı bütçe süreçlerinde hiyerarşik örgütlenmenin, kamu harcamalarını, vergileri, bütçe açıklarını, kamu borç stokunu ve dolayısıyla kamu kesiminin büyüklüğünü azalttığı ve mali disiplini sağlamada daha başarılı olduğu fikrinde birleşir (von Hagen, 1992; 2002; von Hagen ve Harden, 1995; Alesina ve Perotti, 1996; 1999). Bunun temel nedeni ortak havuz probleminin ve negatif dışsallıkların azalmasıdır. Bütçe sürecinde rol alan aktörler-

33 Bütçe prosedürlerin mali çıktıları nasıl etkileyeceğini gösteren pek çok ölçüt (yukarıdan aşağı prosedürler (ya da hiyerarşi) sürdürülebilirlik ve kredibilite, mali kuralların varlığı, kapsamlılık, şeffaflık, makroekonomik ve mali göstergelere ilişkin hesaplamalar) vardır. Bu ölçütlerden yukarıdan aşağı prosedürler (ya da hiyerarşik bütçe prosedürleri) politik ekonomik literatürün kapsamına girmektedir.

34 Siyasal partilerin yaptığı koalisyonlar değil, yasama organında temsilciler arasında yapılan işbirlikleri kastedilmektedir.

35 Asgari kazanan koalisyonlar, temsilcilerin, ortak bir strateji geliştirerek, sadece kazanmalarını sağlayacak kadar (belirli bir yasayı çıkarmak için yeterli oy çokluğunu sağlayacak kadar) büyük koalisyonlar kuracağını ifade eder. Bkz: Riker (1962).

36 Evrenselci koalisyonlar, bir yasayı çıkarmak için oy birliğine yaklaşan bir oy çokluğunu sağlayacak şekilde koalisyonların oluşturulduğunu ifade eder.

37 Tüm temsilcilerin yasa teklifinde bulunmadığı ve yasa teklifleri üzerinde değişiklik yapılmasına izin vermeyen kurallar, kapalı kurallardır. Yasa tekliflerine değişikliklere izin veren kurallar ise açık kurallardır.

den her biri (harcamacı bakanlıklar, yasama organındaki temsilciler vb), farklı çıkarları takip ettiği için, toplumun genelinden ziyade belirli sosyo-ekonomik grupları hedefleyen harcama programlarını hayata geçirmek ister. Aralarında oy değiş tokuşu yaptıklarında ortak havuz problemi ortaya çıkar. Bu harcamaların vergisel maliyeti ise toplumun geneline yüklenir. Bu durum harcamalardan yararlanmayan ancak vergi yüküne katlanan birey ve gruplara negatif dışsallık yayar. Hiyerarşik bütçe süreçlerinin ise kamu harcamalarının maliyetini içselleştirmede daha başarılı olduğu kabul edilir. Örneğin kamu harcamaları kararlarında yetkiler sadece maliye bakanlığında toplandığında, bakan, bütçe ödeneklerini çeşitli kamu kuruluşları arasında dağıtırken belirli ödünleşmelerle karşı karşıya kalır. Bu durumda harcamaların vergisel maliyetlerini daha fazla dikkate alır. Ortak havuz ve dışsallık problemi azalır. Bununla birlikte Dabla-Noris ve ark. (2010), az gelişmiş ülkelerde şeffaflığın olmadığı bütçe prosedürlerinde hiyerarşik örgütlenmenin mali disiplini bozacağını söyler.

5. Sonuç

Kamusal karar alma süreçlerini inceleyen literatür, iktisat, matematik, siyaset bilimi gibi birçok disiplinden gelen katkılarla gelişmiştir. Geleneksel iktisadi yaklaşımda kamu harcamaları teorisi kapsamında ele alınan bu konu, politik ve kurumsal değişkenleri göz ardı etmiş, bireysel tercihlerin toplumsal kararlara nasıl dönüştürülebileceğine odaklanmıştır. Demokratik kurumların gelişimi ile paralel bir şekilde, kamusal karar alma modellerinde de kapsam ve metodolojide değişimler meydana gelmiştir. Seçmen tercihlerinin rasyonel bir şekilde toplanmasının ve iktidarlara iletilmesinin, optimal kamusal kararların alınması için yeterli olmadığı, kamusal mal ve hizmetleri sunan politika yapıcılarının motivasyonlarının da oldukça belirleyici olduğu ortaya konulmuştur. Ekonomik istikrar gerekçesi ile hükümet müdahalelerini savunan Keynesen görüşlerin ekonomik düşüncede ve kamu politikalarında hakim olduğu bir dönemde Kamu Tercih Okulu kamu kesimindeki başarısızlıklara odaklanmıştır. Bununla birlikte piyasa aktörlerinin politika yapıcılarını disipline edebileceğini savunan pür liberal görüşlerden de uzaklaşmış ve politika yapıcılarının ekonomide israf ve etkinsizliğe yol açan eğilimlerinin, hangi kural ve kurumlar ile sınırlandırılabilirliğini araştırmıştır. Ancak bu normatif bakış açısı, kurumsal çevrenin iktisadi ve politik ajanlarla olan etkileşimin karmaşıklığını ihmal etme eğilimine yol açmıştır. Bu kez politika oluşturma süreçlerinde kural ve kurumların rolüne büyük önem veren siyaset bilimciler kamusal karar alma literatürüne yeni bir bakış açısı getirmiştir. Politik kurumları, ekonomik sonuçları ile birlikte ele almaya başlamışlardır. Tarihsel koşullar farklı ülkelerde farklı politik kurumlar doğurmuştur. Anglo-Sakson ülkelerin dışından (özellikle kıta Avrupası'ndan) literatüre yapılan katkılar, farklı politik ve kurumsal koşulların farklı ekonomik ve mali sonuçları olabileceğini göstermişlerdir. Kamusal karar alma literatüründe, incelenen konuya göre kimi zaman normatif kimi zaman da pozitif bir metodoloji benimsenmiştir. Bununla birlikte politik ve kurumsal faktörlerin kaynak tahsisatına, gelir dağılımına, ekonomik istikrara etkilerinin incelendiği bu modellerde üstü örtük şekilde de olsa, sosyal refah açısından hangi kurumların daha arzu edilir olduğu gibi normatif bir soru her zaman önemini korumuştur.

Ortak tüketime tabi mal ve hizmetlerin varlığı nedeniyle kamusal karar alma süreci güncelliğini koruyan bir alandır. İktisat ve diğer sosyal bilimlerdeki gelişmeler literatürün gelişimine önemli katkılar sunmaya devam etmektedir. Örneğin, ekonomik, sosyal ve siyasal kurumlardaki farklılıkların ve bu kurumlar arasındaki etkileşimlerin kamusal kararlara etkisini inceleyen Yeni Kurumcu İktisat ya da politik ekonomik sürecin işleyişine ilişkin açıklamalara davranışsal faktörleri dahil eden Davranışsal Teori, literatürün kapsamını oldukça genişletmektedir. Pozitif Anaya-

sal İktisat ya da Davranışsal Kamu Tercihi gibi alt disiplinler ortaya çıkmaktadır. Demokratikleşme sürecindeki gelişmeler ve siyasal kurumlardaki değişimler de kamusal karar alma modellerinin çeşitlenmesine neden olmaktadır. Bununla birlikte farklı ekonomik, sosyal ve siyasal kurumlara sahip olan sanayileşmemiş ülkeler üzerine yapılan ampirik analizler sayıca ve kapsam olarak yetersizdir. Örneğin Türkiye’de, başkanlık ya da parlamenter sisteme, seçim sistemlerine, hükümetlerin istikrarına, politik kutuplaşmaya ilişkin tartışmalar politik gündemde önemli bir yer tutmaktadır. Seçmenler, politik mübadele sürecinin, ekonomik büyüme, kaynak tahsisatı, bölüşüm üzerinde önemli etkileri olduğunu bilişsel ya da sezgisel olarak kavramakta ve bu tartışmaları yakından takip etmektedir. Bununla birlikte Türkiye’deki politik faktörlerin, anayasal kural ve kurumlardaki değişikliklerin iktisadi ve mali sonuçlarını inceleyen ampirik çalışmalar sayıca oldukça azdır. Türkiye gibi henüz sanayileşmemiş, farklı kurumsal özelliklere sahip ülkelerde, kamusal karar alma sürecinin kuralları ve sonuçlarının pozitif bir metodoloji ile araştırılması gerekmektedir. Seçim kuralları, başkanlık ya da parlamenter sistem vb. politik ve kurumsal değişkenlerin, iktisadi ve mali çıktuları teorik modellerin öngördüğünden farklı şekillerde de etkileyebileceğinin ortaya konulması, teorik literatürün test edilmesi ve geliştirilmesi açısından oldukça önem arz etmektedir. Karar alıcı bireylere, alternatif karar alma kurallarının toplumsal refah üzerinde farklı sonuçları olduğunu gösteren normatif analizler yapmak da, bu araştırmaların seçmenlerin vergi gelirleriyle finanse edildiği düşünüldüğünde, bir o kadar önemlidir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Abbott, A. & Jones, P. (2016). Fiscal illusion and cyclical government expenditure: State government expenditure in the United States. *Scottish Journal of Political Economy*, 63(2), 77-193.
- Acemoglu, D. (2005). Constitutions, politics and economics: A review essay on person and Tabellini’s “The economic effect of constitutions”. *NBER Working Paper*,11235, National Bureau of Economic Research, Cambridge, Mass.
- Acemoglu, D. & Robinson, J.A. (2000). Why did the west extend the franchise? Democracy, inequality, and growth in historical perspective. *The Quarterly Journal of Economics*, 115(4), 1167-1199.
- Alberto Alesina, A. (1987). Macroeconomic policy in a two-party system as a repeated game. *Quarterly Journal of Economics*, 102, s.651-78.
- Alesina, A. & Drazen, A. (1991). Why are stabilizations delayed?. *American Economic Review*, 81(5), 1170-1188.
- Alesina, A. & Perotti, R. (1996). Fiscal discipline and the budget proces. *The American Economic Review*, 86(2), 401-407.
- Alesina, A. & Sachs, J. (1988). Political parties and the business cycle in the United States, 1948-1984. *Journal of Money, Credit and Banking*, 20, 63-82.
- Alesina, A., Ardagna, S. & Trebbi, F. (2006). Who adjust sand when? On the political economy of reforms. *NBER Working Paper*,12049, National Bureau of Economic Research, Cambridge, Mass.
- Alesina, A. & Perotti, R. (1999). Budget deficits and budget institutions. . J. M. Poterba ve J. von Hagen (Eds.), *Fiscal Institutions and Fiscal Performance* (pp. 13-36). National Bureau of Economic Research.

- Alt, J. & Chrystal, K. A. (1981). Electoral cycles, budget controls, and public expenditure. *Journal of Public Policy*, 1, 37-59.
- Alt, J.E. & Lowry, R.C. (1994). Divided government and budget deficits: evidence from the states. *American Political Science Review*, 88, 811-828.
- Arrow, K. J. (1951). *Social Choice and Individual Values*, New York: Wiley.
- Austen-Smith, D. (2000). Redistributing income under proportional representation. *Journal of Political Economy*, 108(6), 1235-1269.
- Austen-Smith, D. & Banks, J. (1988). Elections, coalitions, and legislative outcomes. *American Political Science Review*, 82(2), 405-22.
- Baron, D. P. (1989). A noncooperative theory of legislative coalitions. *American Journal of Political Science*, 33(4), 1048-1084.
- Baron, D. P. & Ferejohn, J. (1989). Bargaining in legislatures. *The American Political Science Review*, 83(4), 1181-1206.
- Barta, Z. (2018). *In the red: the politics of public debt accumulation in developed countries*, Ann Arbor, Michigan: University of Michigan Press.
- Bawn, K. & Rosenbluth, F. (2006). Short versus long coalitions: Electoral accountability and the size of the public sector. *American Journal of Political Science*, 50(2), 251-265.
- Becker, G. S. (1983). A theory of competition among pressure groups for political influence. *The Quarterly Journal of Economics*, 98(3), 371-400.
- Becker, G. S. (1985). Public policies, pressure groups, and dead weight costs. *Journal of Public Economics*, 28(3), 329-347.
- Black, D. (1948). On the rationale of group decision-making. *Journal of Political Economy*, 56(1), 23-34.
- Bradbury, J. C. & Crain, W. M. (2002). Bicameral legislatures and fiscal policy. *Southern Economic Journal*, 68(3), 646-659.
- Brennan, G. & A. Hamlin (1992). Bicameralism and majority equilibrium. *Public Choice*, 74, 169-179.
- Brennan, J. & Buchanan, J. M. (1985). *The reason of rules*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Buchanan J. M. (1979a). Politics without romance: A sketch of positive public choice theory and its normative implications. *IHS Journal*, 3, B1-B11.
- Buchanan J. M. (1986). The constitution of economic policy, *Nobel Prize Lecture*, Erişim Adresi: <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/1986/buchanan/lecture/>
- Buchanan, J. M. (1979b). Public choice and public finance. J.M. Buchanan (Eds.), *What should economists do?*, (pp. 183-197). Indianapolis: Liberty Press, 183-197.
- Buchanan, J. M. (1980). Rent seeking and profit seeking. J. M. Buchanan, R. D. Tollison ve G. Tullock (Eds.), *Toward a theory of the rent-seeking society* (pp.3-15). College Station: Texas A&M University Press.
- Buchanan, J. M. (1990). The domain of constitutional economics. *Constitutional Political Economy*, 1(1), 1-18.
- Buchanan, J. M. (1999). *The logical foundations of constitutional liberty*. The collected works of J. M. Buchanan Vol. 1, Indianapolis: Liberty Fund.
- Buchanan, J. M. & Tullock, G. (1962). *The calculus of consent: Logical foundations of constitutional democracy*, Ann Arbor, Michigan: University of Michigan Press.
- Clarke, E. H. (1971). Multipart pricing of public goods. *Public Choice*, 11, 17-33.
- Coleman, J. S. (1966). The possibility of a social welfare function. *American Economic Review*, 56, 1105-22
- Colomer, J. (2005). It's parties that choose electoral systems (or, Duverger's law upside down). *Political Studies*, 53, 1-21.
- Condorcet, N. (2014). *Essai sur l'application de l'analyse à la probabilité des décisions rendues à la pluralité des voix*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Congleton, R. D. (2003). On the merits of bicameral legislatures: Policy stability within partisan polities. *Jahrbuch für Neue Politische Ökonomie*, 22, 29-49.
- Congleton, R. D. (2004). The median voter model. *The Encyclopedia of Public Choice*, Springer, Boston, MA, 707-712.

- Cukierman, A. & Meltzer, A. H. (1986). A positive theory of discretionary policy, the cost of democratic government, and the benefits of a constitution. *Economic Inquiry*, 24, 367-88.
- Dabla-Norris, E., Allen, R., Zanna, L-F., Prakash, T. Kvintradze, E., Lledo, V., Yackovlev, I., & Gollwitzer, S. (2010). Budget institutions and fiscal performance in low-income countries. *IMF Working Paper*, 80.
- Dollery, B. & Worthington, A. (1996). The empirical analysis of fiscal illusion. *Journal of Economic Surveys* 10(3), 261-297.
- Downs, A. (1957a). *An economic theory of democracy*. New York: Harper & Row.
- Downs, A. (1957b). An economic theory of political action in a democracy. *Journal of Political Economy*, 65(2), 135-150.
- Downs, A. (1967). *Inside bureaucracy*. Boston: Little Brown
- Drazen, A. & Grilli, V. (1993). The benefit of crises for economic reforms. *The American Economic Review*, 83(3), 598-607.
- Duverger, M. (1974). *Siyasal partiler* (çev. E. Özbudun). Bilgi Yayınevi, İstanbul.
- Frey, B. S. & Schneider, F. (1978). A politico-economic model of the United Kingdom. *Economic Journal*, 88, 243-253.
- Grofman, B. & Lijphart, A. (1986). *Electoral laws and their political consequences*. New York: Agathon.
- Groves, T. (1973). Incentives in teams. *Econometrica*, 41, 617-631.
- Hardin, G. (1968). The tragedy of the commons. *Science*, 162, 1243-1248.
- Heller, W. B. (1997). Bicameralism and budget deficits: The effect of parliamentary structure on government spending. *Legislative Studies Quarterly*, 22(4), 485-516.
- Hibbs, D. A. Jr.(1977). Political parties and macroeconomic policy. *The American Political Science Review*, 71(4), 1467-1487.
- Huntington, S. P. (1996). *Üçüncü dalga: Yirminci yüzyıl sonlarında demokratlaşma* (E. Özbudun, Çev.). Yetkin Yayınları, Ankara.
- Inman, R. P. (2008). The flypaper effect. *NBER Working Paper*, 14579, National Bureau of Economic Research, Cambridge, Mass.
- Kramer, G. H. (1971). Short-term fluctuations in U.S. voting behavior, 1896-1964. *American Political Science Review*, 65(1), 131-143.
- Krueger, A. O. (1974). The political economy of the rent-seeking society. *The American Economic Review*, 64(3), 291-303.
- Lindahl, E. (1919). *Die gerechtigkeit der besteuering*. Lund: Gleerup (çev. ve yeniden basan E. Henderson). R.A. Musgrave & A.T. Peacock (Eds.). Just taxation a positive solution in classics in the theory of public finance, 1958, London: Macmillan.
- Lindbeck, A. (1976). Stabilization policy in open economies with endogenous politicians. *The American Economic Review*, 66(2), 1-19.
- Lizzeri, A. & Persico, N. (2001). The provision of public goods under alternative electoral incentives. *The American Economic Review*, 91(1), 225- 239.
- MacRae, D.C. (1977). A political model of the business cycle. *Journal of Political Economy*, 85, 239-263.
- Marshall, A. (1893). On rent. *The Economic Journal*, 3(9), 74-90.
- McCulloch, J.R. (1975). *A treatise on the practical influence of taxation and the funding system*. D.P. O'Brien (Eds.). Edinburgh: Scottish Academic Press.
- Milesi-Ferretti, G. M., Perotti R. & Rostagno (2002). Electoral systems and public spending. *The Quarterly Journal of Economics*, 117(2), 609-657.
- Mill, J.S. (1909). *Principles of political economy*, Longman (Reprint 1973). New Jersey: Augustus M. Kelley, Clifton.
- Miller, N. R. (1977). Logrolling, vote trading, and the paradox of voting: A game theoretical overview. *Public Choice*, 30, 51-75.
- Mueller, D. C. (1976). Public choice: A survey. *Journal of Economic Literature*, 14(2), 395-433.

- Niskanen, W. A. (1971). *Bureaucracy and representative government*. Chicago: Aldine Atherton.
- Niskanen, W.A. (1975). Bureaucrats and politicians. *Journal of Law and Economics*, 18, 617-643.
- Nordhaus, W. D. (1975). The political business cycle. *Review of Economic Studies*, 42, 169-190.
- Oates, W. E. (1975). Automatic increases in tax revenues – the effect on the size of the public budget. W.E. Oates (Eds.), *Financing the New Fderalism: Revenue Sharing Conditional Grants and Taxation* (pp.139-160). Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Oates, W. E. (1979). Lump-sum intergovernmental grants have price effects. P. Mieszkowski ve W. Oakland (Eds.), *Fiscal federalism and grants-in-aid*. Washington DC: The Urban Institute.
- Olson, M., Jr. (1965). *The logic of collective action*. Cambridge: Harvard University Press.
- Özbudun, E. (1995). Seçim sistemleri ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 44(1), 521-539.
- Padovano, F. & Venturi, L. (2001). Wars of attrition in Italian government coalitions and fiscal performance: 1948–1994. *Public Choice*, 109(1), 15-54.
- Persson, T. & Tabellini, G. (2003). *The economic effect of constitutions. What do the data say?.* MIT Press, Cambridge.
- Persson, T. & Tabellini, G. (2004a). Constitutions and economic policy. *Journal of Economic Perspectives*, 18(1), 75-98.
- Persson, T. & Tabellini, G. (2004b). Constitutional rules and fiscal policy outcomes. *American Economic Review*, 94(1), 25-45.
- Persson, T., Roland, G. & Tabellini, G. (1997). Separation of powers and political accountability. *The Quarterly Journal of Economics*, 112(4), 1163-1202.
- Persson, T., Roland, G. & Tabellini, G. (2000). Comparative politics and public finance. *Journal of Political Economy*, 108(6), 1121-1161.
- Persson, T., Roland, G. & Tabellini, G. (2003). How do electoral rules shape party structures, government coalitions, and economic policies?. *NBER Working Paper*, 10176, National Bureau of Economic Research, Cambridge, Mass.
- Persson, T., Roland, G. & Tabellini, G. (2006). Comparative politics and public finance. *Journal of Political Economy*, 108(6), 1121-1161.
- Persson, T., Roland, G. & Tabellini, G. (2007). Electoral rules and government spending in parliamentary democracies. *Quarterly Journal of Political Science*, 2(2), 155-188.
- Persson, T., Roland, G. & we, G. (1998). Towards micropolitical foundations of public finance. *European Economic Review*, 42(3-5), 685-694.
- Puviani, A. (1903). *Teoria della illusione finanziaria*, Remo Sandon, Milan.) J. M Buchanan (çev. ve Eds.). *The fiscal illusion: Chapter in public finance in democratic process: Fiscal institutions and individual choice*, 1967, Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Regenwetter, M. & Grofman, B. (1998). Approval voting, borda winners, and condorcet winners: Evidence from seven elections. *Management Science*, 44(4), 520-533.
- Ricardo, D. (2008). *Siyasal iktisadin ve vergilendirmenin ilkeleri* (çev. B. Zeren). Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- Riker, W. H. (1962). *The theory of political coalitions*. New Haven: Yale University Press.
- Riker, W. H. (1992). The justification of bicameralism. *International Political Science Review*, 13, 101-116.
- Riker, W. H. & Brahm, S. J. (1973). The paradox of vote trading. *American Political Science Review*, 67, 1235-47.
- Rogoff, K. & Sibert, A. (1988). Elections and macroeconomic policy cycles. *Review of Economic Studies*, 60, 1.16.
- Romer, T. (1988). Nobel laureate on James Buchanan's contributions to public economics. *Journal of Economic Perspectives*, 2 (4), 165-179.
- Roubini, N. & Sachs, J. (1989). Government spending and budget deficits industrial economies. *NBER, Working Paper*, 2919, National Bureau of Economic Research, Cambridge, Mass.
- Rowley, C. K. (1984). The relevance of the median voter theorem. *Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft / Journal of Institutional and Theoretical Economics*, The New Institutional Economics: A Symposium (März 1984), 104-126.

- Rowley, C.K. (2008). Public choice and constitutional political economy (Chapter 1). C.K. Rowley ve F.G. Schneider (Eds.), *Readings in public choice and constitutional political economy* (pp. 47-73). Springer, Boston, M.A.
- Samuelson, P. S. (1954). The pure theory of public expenditure. *Review of Economics and Statistics*, 36, 387-89.
- Sartori, G. (2005). *Parties and party systems: A framework for analysis*, ECPR Press.
- Schwartz, T (1975). Vote trading and pareto efficiency. *Public Choice*, 24, 101-109.
- Sen, A. (2014). Arrow and the impossibility theorem. E. Maskin ve A. Sen (Eds.). *The Arrow impossibility theorem* (pp. 29-42). West Sussex: Columbia University Press.
- Shepsle, K. A. (1986). Institutional equilibria and equilibrium institutions. H. Weisberg (Eds.). *Political science: The science of politics* (pp.51-81). New York: Agathon.
- Shepsle, K. A. & Weingast, B. R. (1981). Political preferences for the pork barrel: A generalization. *American Journal of Political Science*, 25, 96- 111.
- Sirkin, G. (1975). The anatomy of public choice failure. R.D. Leiter ve G. Sirkin (Eds.) *Economics of public choice* (pp.15-26). New York: : Cyro Press.
- Stigler, G. J. (1961). The economics of information. *Journal of Political Economy*, 69(3), 213-225.
- Stratmann, T. (1992). The effects of logrolling on congressional voting. *The American Economic Review*, 82(5), 1162-1176.
- Tollison R.D. (2004). Rent seeking. C.K. Rowley ve F. Schneider (Eds.). *The encyclopedia of public choice*. Springer, Boston, MA.
- Tullock, G. (1965). *The politics of bureaucracy*. Washington, DC: Public Affairs Press.
- Tullock, G. (1967). The welfare costs of tariffs, monopolies and theft. *Western Economic Journal*, 5, 224-232.
- Tullock, G. (1971). The cost of transfers. *Kyklos*, 24, 629-643.
- Tullock, G. (1987). Public choice. *The new palgrave dictionary of economics*, London: The Mcmillan, 104-144.
- Tullock, G. (1991). Duncan Black: The founding father. *Public Choice*, 71, 125-128.
- Tullock, G. (1998). The fundamentals of rent-seeking. *The Locke Luminary*, 1(2), 93.
- Voigt, S. (2011). Positive constitutional economics II: A survey of recent developments. *Public Choice*, 146, 205-256.
- Volkerink, B. & de Haan, J. (1999). Political and institutional determinants of the tax mix: An empirical investigation for OECD countries. *SOM Research Report*, University of Groningen, Groningen
- von Hagen, J. (1992). Budgeting Procedures and fiscal performance in the European Communities. *Economic Paper*, 96, Directorate-General for Economic and Financial Affairs, Commission of the European Communities.
- von Hagen, J. (2002). Fiscal rules, fiscal institutions, and fiscal performance. *The Economic and Social Review*, 33(3), 263-284.
- von Hagen, J. & Harden, I. J. (1995). Budget processes and commitment to fiscal discipline. *European Economic Review*, 39, 771-779.
- Wagner, R. E. (1976). Revenue structure, fiscal illusion, and budgetary choice. *Public Choice*, 25, 45-61.
- Weingast, B. R., Shepsle, K. A. & Christopher J. (1981). The political economy of benefits and costs: A neoclassical approach to distributive politics. *Journal of Political Economy*, 89(4), 642-664.
- Wicksell, K. (1896). *Finanztheoretische untersuchungen*, Jena, Germany: Gustav Fisher. J. Buchanan ve R. Musgrave (çev. ve Eds.). A new principle of just taxation. J. Buchanan, R. Musgrave ve A. Peacock (Eds.). *Classics in the theory of public finance* (1958), (pp. 72-118). New York: Macmillan and Company.

